

Rosalía en Camiño

DIÁLOGOS LITERARIOS
MULTILINGÜES 2025

Maria Sevilla

Gonzalo Hermo

Oriana Méndez

Oliver Laxe

**Juan Andrés
García Román**

Castillo Suarez



CASA DE ROSALÍA

Edita:
Fundación Rosalía de Castro

Dep.Legal: C 561-2025
ISBN: 978-84-87668-70-8



Rosalía en camino

DÍALOGOS LITERARIOS MULTILINGÜES · 2025



Diálogos

Introdución de Chus Pato

Coordinadora de *Rosalía en camiño*

6

Sexan estas palabras a leda benvida para as persoas que participan nesta sexta edición de *Rosalía en camiño*. O noso agradecemento ás e aos poetas. Dígovos, desde este limiar, que con Maria Sevilla gozaremos do pico máis alto da endorfina. Gonzalo Hermo lembraranos que o pracer nunca se atopa na casa; con Oriana Méndez aprenderemos que as carballeiras atlánticas son o dominio do paraíso; Oliver Laxe proponnos unha viaxe pola cinta de Moebius e Juan Andrés García Román elixirá para nós o vinte cinco de abril do 1661 como día máis fermoso da Terra. A voz que protagoniza os poemas de Castillo Suarez confesará que ninguén sabe que a súa casa non é dela –os homes do seu pasado fórona levando anaco a anaco.

Nesta edición a poeta e xornalista Nieves Neira conducirá os diálogos entre os/as poetas.

Sen as traducións de María Ramos Salgado e Jesús Castro Yañez non poderíamos ler en galego os poema escritos en éuscaro e catalán. Contamos de novo con Andrés Currás, o noso fotógrafo de cabeceira.

O ramo hano poñer o grupo musical aTorna, composto por un catalán e dous de Ourense.

Nada sería posible sen Rocio Castro e Anxo Angueira.

Maria Sevilla abre esta súa selección cun poema ao que lle acae aquela idea de que a lingua da poesía é a mesma de uso cotián, pero levada a punto de efervescencia ou ebulición. Un “Principio activo”, un *pharmakon* que nos leva “cara o canto vivo/do pico máis alto da endorfina”. Pecha cun diálogo entre unha humana e unha gata, creo. O poema pregúntase –e nós con il– sobre as vantaxes e desvantaxes de ter ou non ter unha voz que se articula en palabras. “Se falas libérote da condición animal/ pero condénonos/ á diglosia”. Entre apertura e peche, catro poemas de *La nit ovívvara* que evidencian que a noite non se reproduce igual que o día. Na noite a luz non vén de ceo, acóchaa a Terra na súa entraña e é o abismo quen olla para nós e nos determina. Finalmente dous poemas inéditos, ambos reflexionan sobre a linguaxe humana: sobre o indicible e a posibilidade de que o mundo poida ser lido; sobre como o uso dos idiomas garda relación de extinción ou non extinción coa preservación do hábitat no que son falados “desertos semánticos/ labios lamentos”. Sen dúbida –non pode ser doutro xeito nunha rapsoda– o seu é un poema cordial.

7

Gonzalo Hermo ofrécenos poemas do seu último libro *Un xesto de tenrura*. Neles a escritura parece regresar dalgún dos lugares do indicible e sabe que “falta unha lingua/capaz de o dicir”. Non lle queda outra ao poeta que fracasar a conciencia, fracasar mellor tal e como quería Beckett. Queima a luz destes versos, este idioma de lume que nos atravesa e nos abandona á lucidez da mente, á dor e á indixencia dos límites; e ao amor. “Tempo./ sé xeneroso comigo” velaí a “Súplica” de quen precisa de novo nacer. “A Lingua” materna serán vimbios cos que tecer ese volver luminoso, unha lingua que non ofrece máis certeza que a experiencia da paixón, que se balbuce antes de entender o idioma natal, “tensa membrana que atoa o meu silencio”. A posibilidade do erro, a ruptura coa tradición familiar –a fortaleza de catro xeracións de mariñeiros–, a dor e a felicidade que implica poder elixir libremente e, sobre todo, a liberdade de amar. Un verso de Keats acompaña o espléndido “A distancia”, verso que o poeta traduce “o pracer non se atopa nunca na casa”. A lealdade á beleza dun instante, “só un corpo tocado pola luz”, “un sinal na mirada que te recorde por dentro”.

Oriana Méndez bríndanos “Tres cabaliños en fuga” –inéditos– e dous poemas de *chairas sucesións*. Na serie que hoxe estreamos unha presenza maniféstase desde unha zona anterior aos sapiens, pertence ao planeta como as rías lle pertencen e dous territorios que se miran — avanza. Un é ardido. Noutro lemos: “O lugar en que danza a carballeira atlántica é o dominio do paraíso”. Finalmente cabaliño branco dixo “salta”, cabaliño segundo vence os mapas e a orografía. O terceiro “soamente ve/ esta luz inmóbil no medio da caída”. Sabemos que en *chairas sucesións* o número é o dous, porque dous son os amantes, dous os que ven precisamente o mesmo que non podían ver. Entre dous é unha esfera o que se crea, un corazón-fábrica, a produción interminable dun ceo. Ninguén, cando dous entraron, soubo dar conta do seu nome; nada sabían de si. Pero “abrazo é un dicir de dous”. O poema escribe a súa clarividencia e a súa demanda, advirte: se coñeces a fisura “a vía secreta de auga/ en silencio para o mundo/ que nos alía/ non a deixes// non a deixes caer”. Nos versos en que a poeta dialoga con Rosalía de novo un cabalo soña “cunha pradeira que ninguén puido ver aínda”.

8

Oliver Laxe elaborou unha escolma para a nosa reflexión e goce. Quizais a voz que fala no primeiro poema e no último sexa a mesma; quizais a diferenza estriba en que a voz camiñou os seis poemas restantes. A soberbia foi vencida: quen le, quen escribe, aceptou a vulnerabilidade do seu existir. A chave para esta viaxe de ida e volta puidera ser a cinta de Moebius, lémosla así: en Whitman “I am there... I help...”, en Alberto Caeiro “Sou qualquer coisa natural... uma árvore antiga”, nas preguntas de Ashbery “poderá recoñecerte cando te vexa?”, no tesouro que as ruínas agochan nos versos de Rumi, na proposta de Novalis –os amantes son superiores ao saber do erudito– no temible xuízo de Armel Guerne –ti verás se prefires condenarte ou que a túa alma pese o mesmo que unha pluma–. As fotografías pertencen ao arquivo persoal do cineasta: na primeira, dous meniños van no carro, axudan; na segunda, o automóbil vai ao teu encontro e só un anxo, aquel que ten cabeza de león e corpo humano, pode viaxar a tal velocidade. É, sabémolo, o anxo da Historia, o que pintou Paul Klee, o animal que guiou a escritura do evanxeo de San Marcos, aquel ao que o trebón que sopra desde o paraíso non lle permite impedir a catástrofe.

A escritura de **Juan Andrés García Román** permítenos un acceso directo ao mundo onírico dos poemas (ollo, non falo de surrealismo), ás imaxes, aos símbolos, aos signos que os constitúen, aos seus intres felices e aos góticos terrores. Sosteo que son perfectos e intraducibles sen que isto lles reste comprensión en calquera idioma. Son tan esplendidamente carnaís –nunca sensitivos– que nacen e nun só día se extinguen para reencarnarse de inmediato. Na duración dunha rotación os versos de Juan son quen de hospedar non un *big bang*, senón unha serie infinita de comezos e finais. Entre un eón e outro aínda lles resta tempo para que “en nuestra sangre/ se refleje el edén” e “oh injértame los tuétanos/ en melocotoneros/ florecidos” porque os poemas soñan con todos os poemas que foron e serán no futuro. Compre un ouvido absoluto para descifrar e transcribir eses soños. No terceiro texto atoparedes instrucións para conducirvos na vida; no cuarto, un convite para voar en carro tirado por unha paxariña única. E no quinto comprenderedes que o día máis fermoso da Terra foi o 25 de abril de 1661 “sí cuando el rey era el rey pero todo era libre”.

9

Todos os poemas de **Castillo Suarez** pertencen a *Elkar/Alaska*. E se ben é certo que os libros de poemas non teñen argumento, poderíamos dicir que unha voz única vai presentando as diversas vivencias que constitúen o seu estar no mundo. Lemos e ao tempo escoitamos esa voz que constrúe escenarios, tempos, mínimas narracións, pensamentos, decisións, balances... que dan conta dunha música, dunha tonalidade que a escinde continuamente de si mesma. Ou –dito con outras palabras– que a separa do que ela considera un estado achegado ao benestar. Son poemas nos que todo o que promete ser feliz se nos revela imposible. Todo o que se acocha debaixo das alfombras, iso que fermenta e nos dana, é ponderado polos poemas. A voz acepta a situación de desengano continuo, pero en realidade non se resigna en ningún momento. Chega a un hotel e así define “as habitacións de hotel/ dormitorio dobre no que hai unha persoa”. “Poética” é o título dun dos poemas; eu engadiría que o extraordinario “Nenos solitarios” é tamén unha boa definición desta escritura disciplinada e tenra da poeta.

Soutolongo, abril, 2025



Maria Sevilla

Maria Sevilla (Badalona, 1990) publicou catro poemarios e unha plaquette: *Dents de polpa* (2015), *Kalàixnikov* (2017), *if true: false; else: true* (2020), *Plastilina* (2021) e *La nit ovípara* (2024). En 2024 tamén publicou o seu primeiro ensaio, *No desitjaràs els béns del proïsme*.

Experimentou coa poesía sonora e o videorecital, recitando en festivais de todo o mundo, e desde 2019 é unha das programadoras de Horiginal, un espazo de eventos poéticos.

Sevilla é ademais investigadora e profesora asociada de Lingua e Literatura Catalá na Universitat de Barcelona.

Principi actiu

Vine, aimeta mia,
fosc viarany, dolça metzina.
Pren-me de la mà,
ignot secret, pols diamantina.
Vine i 'nem plegats
pel corriol dret que s'enfila
fins al caire viu
del pic més alt de l'endorfina.

Vine, aimeta mia,
espès xarop, negra reïna.
Endu-te'm dins del bosc
fins que estrafem totes les vies.
Vine i 'nem plegats
fins la frontera clandestina.
Fins que enllà del bosc
se'ns torni tot de purpurina.

Vine, aimeta mia:
suau, manyaga i de juguina.
Pren-me i jo seré
el cadell fidel que t'endevina.
Endu-te'm mar endins,
ignot secret, pols coral·lina.
Pren-me si vols ser
el tirà cruel que m'enverina.

Principio activo

Ven, miña amiga,
escuro vieiro, doce medicina.
Cólleme da man,
ignoto segredo, voaxa diamantina.
Ven e vaiamos xuntos
polo vieiro recto que enfila
cara ao canto vivo
do pico máis alto da endorfina.

Ven, miña amiga,
basto xarope, negra resina.
Lévame para o bosque
ata desfigurarmos todas as vías.
Ven e vaiamos xuntos
ata a fronteira clandestina.
Ata que alén do bosque
todo se nos volva de purpurina.

Ven, miña amiga,
lilaina suave e velaíña.
Tómame e serei
o cadelo fiel que te adiviña.
Lévame a mar aberto,
segredo ignoto, voaxa coralina.
Tómame se queres ser
tirano que cruel me contamina.

Endu-te'm dins la mar
fins que siguem escuma viva.

Dins la mar tan gran
i el pic més alt de l'endorfina.

Vine i 'nem plegats,
aimeta mia, ballarina.

Vine serpentina,
alquímia lluenta i cristal·lina.

Dona'm, vida mia,
un xic de pa, un poc de propina.

Sigues clementina,
espina cruel, ànsia canina.

Porta'm fins al fons
del pic més fosc de l'agonia,
i enlaira'm també al cim
del pic colgat de dopamines.

Vine, aimeta mia,
dolça ruïna: enteranyina'm.

Deixa'm ser el gosset
que et va radera i peregrina:

vine i 'nem plegats
pel corriol dret que s'enfila
fins al caire viu
del pic més alt de l'endorfina.

Lévame mar a fóra
ata sermos escuma viva.

Ao medio do ancho mar
e ao pico máis alto da endorfina.

Ven e vaíamos xuntos,
miña amiga, bailarina.

Ven serpentina,
alquimia brillante e cristalina.

Dáme, miña vida,
un chisco de pan, algo de propina.

Sé compasiva,
espiña cruel, ansia canina.

Lévame ata o fondo
do pico máis fusco da agonía,
e elévame tamén ao cume
do pico cuberto de dopamina.

Ven, miña amiga,
arañeira mesta, doce ruína.

Déixame ser o cuzo
que che anda ao rabo e peregrina:

ven e vaíamos xuntos
polo vieiro recto que enfila
cara ao canto vivo
do pico máis alto da endorfina.

Fotosíntesi

*La llum del dia és per mirar la terra,
la de la nit per contemplar lo cel.*

Jacint Verdaguer

El repòs vegetal és la mentida
d'una labor molt lenta
que consisteix a guardar sota terra
la claror per deixar lluir lo cel.

Els combustibles fòssils,
llavors, són molta llum acumulada;
botànica invisible d'un carboncle
extint com flor d'aubaga:

el foc que va amagar-se entre les pedres
per fer brillar lo cel
avui ha embrutat les ales dels coleòpters.

Demà cremarà les selves infèrtils
de tots els fills que no tinc ni tindrè.

La nit ovípara
(Documents Documenta), 2024.

Fotosíntese

*La llum del dia és per mirar la terra,
la de la nit per contemplar lo cel.*
Jacint Verdaguer

O repouso vexetal é a mentira
dun labor moi lento
que consiste en gardar baixo terra
a claridade para que así luza o ceo.

Os combustíbeis fósiles, logo,
as sementes, son moita luz acumulada;
botánica invisible dun carbúnculo
extinto coma a flor do avesío:

o lume que se agochou entre as pedras
para deixar brillar o ceo
hoxe luxou as ás dos coleópteros.

Mañá queimará as selvas infértiles
de cantos fillos non teño nin hei ter.

La nit ovípar
(Documents Documenta), 2024.

Bee Orchid

eco sin pausa de lo hueco

Olvido García Valdés

Ja no existeix, però va haver-hi una abella
i tot el que ara en resta és la pintura
d'una planta moribunda.

No existeix, però encara hi ha una orquídia:
el seu calze recull de forma obliqua
el testimoni d'una absència.

18

I jo no el sé, però deu haver-hi un pacte
secret entre la lírica obstinada
de la pèrdua i una flor
que potser mai sabrà l'olor que té
però encara sap l'insecte, fa molt temps,
que va pol·linitzar-nos:

tu ja no hi ets, però el teu record és agre
i persisteix com sentir el gust d'un mateix
en els genitals de l'altre.

La nit ovípara (Documents Documenta), 2024.

Bee Orchid

eco sin pausa de lo hueco

Olvido García Valdés

Xa non existe, pero houbo unha abella
e todo o que queda é unha pintura
dunha planta moribunda.

Non existe, pero aínda hai unha orquídea:
o seu cáliz recolle de forma oblicua
o testemuño dunha ausencia.

E eu non o sei, pero debe de haber un pacto
secreto entre a lírica obstinada
da perda e unha flor
que talvez nunca saberá do olor que ten
pero aínda sabe do insecto que, xacando,
nos polinizou:

ti xa non estás, pero o teu recordo é agre
e persiste coma sentir o gusto dun mesmo
nos xenitais do outro.

La nit ovípara (Documents Documenta), 2024.

Humilitas

Va dir-me:

no en saps res
de la modèstia omnívora de l'humus
i evites de parlar dels organismes
que t'habiten. Només t'has atrevit
a insinuar-la en blanc i negre,
la sang.

Mai no has pensat, humana,
que tu també ets menjar.

La nit ovípara (Documents Documenta), 2024.

Humilítas

Díxome:

nada sabes
da modestia omnívora do humus
e evitas falar dos organismos
que te habitan. Soamente ousaches
insinualo en branco e negro,
o sangue.

21

Nunca pensaches, humana,
que ti tamén es xantar.

La nit ovípara (Documents Documenta), 2024.

Zoològic

*No animal confirms man,
either positively or negatively.*

John Berger

o olho dos bichos é uma pergunta morta.

Hilda Hilst

Només la gorja silenciosa
dels animals em parla
amb el llenguatge opac dels dissolvents
que em desfan les pupil·les i, després,
em deixen a mercè
de les pestanyes infinites dels antílops
les brànquies de l'escrita
la mà tota sencera dels plantígrads
l'orella no visible dels cetacis
l'antena dels esfingids
la son mandibulada dels crustacis
els ulls atents dels còrvids
els ulls buits de la mantis
els ulls caient al fondo d'un talús
continental

el caient d'ulls

que em vigila pacient des de les ombres
l'estómac dels carnívors
la supèrbia dels roures.

Se'm lignificaran
les còrnies amb la veu a dins:
des de l'abisme que no veig
la fosca em mira a mi.

Zoológico

*No animal confirms man,
either positively or negatively.*

John Berger

o olho dos bichos é uma pergunta morta.

Hilda Hilst

Só a gorxa silenciosa
dos animais me fala
coa linguaxe opaca dos disolventes
que me desfán as pupilas e, despois,
me deixan a mercé
das pestanas infindas dos antílopes
as branquias da escrita
a man toda dos plantígrados
a orella non visible dos cetáceos
a antena dos esfínxidos
o sono mandibulado dos crustáceos
os ollos atentos dos córvidos
os ollos baleiros da barbantesa
os ollos caendo ao fondo dun noiro
continental

a caída de ollos

que me vixía paciente desde as sombras
o estómago dos carnívoros
a soberbia dos carballos.

Lignificaránseme
as córneas coa voz por dentro:
desde o abismo que non vexo
o escuro mírame a min.

Pagèsiques

*El cel és indicible. Els arbres s'hi aboquen,
l'alletren, però el cel és indicible.*

Perejaume

*Din que non falan as plantas, nin as fontes, nin os paxaros,
nin a onda cos seus rumores, nin co seu brillo os astros,
dino, pero non é certo.*

Rosalía de Castro

I el cel és indicible
però la matèria vibra i el transcriu:

tot és donat a ser llegit.

24

Com els teus dits, donats
a la botànica. Lectors de l'arribada
imperceptible d'un nou brot,
d'un altre orgasme. O les mans, donades
a contenir rescloses amb tendència
al creixement sobtat –com jo, donada
a les riuades

 i el terreny, donat
a l'erosió, donat a l'alfabet
sedimentari dels barrancs, les valls,
les falles

 de la son
insubornable dels meandres
com caminets de moc cristal·litzat
d'una llimaga. Com un còdol
llepat per la memòria.
Arrodonit com la història de vida
a l'interior d'una egagròpila:

Pagèsiques

*El cel és indicible. Els arbres s'hi aboquen,
l'alletren, però el cel és indicible.*
Perejaume

*Din que non falan as plantas, nin as fontes, nin os paxaros,
nin a onda cos seus rumores, nin co seu brillo os astros,
dino, pero non é certo.*
Rosalía de Castro

E o ceo é indicíbel
pero a materia vibra e transcríbeo:

todo é dado a ser lido.

Coma os teus dedos, dados
á botánica. Lectores da chegada
imperceptible nun novo abrocho,
doutro orgasmo. Ou as mans, dadas
a conter esclusas con tendencia
ao crecemento súbito –coma min, dada
ás ametencias

e o terreo, dado
á erosión, dado ao alfabeto
sedimentario dos barrancos, os vales,
as fallas

do sono
insubornable dos meandros
coma regos de moco cristalizado
dun limaco. Coma un pelouro
lambido pola memoria.
Arredondado coma a historia de vida
no interior dunha egagrópila:

–matèria indigerible
relats no-intercanviables
exacta biografia
carícia dels estrats.

La intimitat calenta d'un estómac
és tan lluny
com una veta de quars intraduïble

i el cel és indicible,
però els materials afloren, el cant vibra

i el món tot és donat a ser llegit.

Inèdit.

–materia indixerible
relatos non-intercambiables
exacta biografía
aloumiño dos estratos.

A intimidade quente dun estómago
queda tan lonxe
coma unha vea de cuarzo intraducible

e o ceo é indicible,
pero os materiais afloran, o canto vibra

e o mundo todo é dado a ser lido.

Inédito.

Sonora

*Augana é a palabra que os e as limiás usaban,
se cadra aínda o fan, para sinalar un nenúfar
cando na Antela florecían. Nós, nadas no ano da
desección, nunca as vimos, moito nos prestaría
escoitar a alguén vivo ou defunta pronunciar
«augana» e de vez ver cos ollos da lembranza
o referente flotando sobre as augas.*

Chus Pato

Però un codi hegemònic
també és
l'acidificació dels oceans,
els pedagogs,
les macrogranges

i l'ús social del català
també té a veure
amb la preservació de les riberes,
dels boscos de pi negre,
del gall fer, *das auganas*:

m'has ensenyat la diferència
entre el groc de la colza
i el groc corporatiu de l'aerolínia qualsevol
que llaura el cel d'abril a aquestes hores,
però en tots dos casos dius que

el resultat és un silenci monocrom.

Fa temps
que ens fem petons i és com omplir-nos
de sorra i pols les boques:

deserts semàntics,
llavis de llimosa.

Inèdit.

Sonora

*Augana é a palabra que os e as limiás usaban,
se cadra aínda o fan, para sinalar un nenúfar
cando na Antela florecían. Nós, nadas no ano da
desección, nunca as vimos, moito nos prestaría
escoitar a alguén vivo ou defunta pronunciar
«augana» e de vez ver cos ollos da lembranza
o referente flotando sobre as augas.*

Chus Pato

Pero un código hexemónico
tamén é
a acidificación dos océanos,
os pedagogos,
as macrogranxas

e o uso social do catalán
tamén ten que ver
coa preservación das ribeiras,
dos bosques de piñeiro montaños,
da pita do monte, das auganas:

ensináchesme a diferenza
entre o amarelo da colza
e o amarelo corporativo de calquera liña aérea
que labra o ceo de abril nestes intres,
pero en ambos os dous casos dis que

o resultado é un silencio monocromo.

Hai tempo
que nos damos bicos e é coma enchernos
de area e po as bocas:

desertos semánticos,
labios lamentos.

Inédito.

[m.ráw]

A la Loba

Bilabial, ròtica, diftong.

Bilabial, ròtica, diftong.

Jo em limito
a contestar amb cadenes fricatives
que intueixo
que pressento
m'afiguro
o que m'han dit
que tu perceps millor

–ets una gata i també diuen
que el primer llenguatge és la resposta:

bilabial, ròtica, diftong

bilabial, ròtica, diftong.

La teva llengua és aspra.
La meva és una màquina de fabricar silencis i
per això en diem *llenguatge*
i no *pelatge*, per exemple.
I per això tens nom però no et dius

bilabial, ròtica, diftong

bilabial, ròtica, diftong

o frec entre les cuixes
carícies anisades a les temples
idil·lis per osmosi de palíndroms
fricció de feromones

[m.ráw]

Á Loba

Bilabial, rótica, ditongo.

Bilabial, rótica, ditongo.

Eu limítome
a contestar con cadeas fricativas
 que intúo
 que presinto
 que me figuro
 ou que me dixeron
que ti percibes mellor

–es unha gata e tamén din
que a primeira linguaxe é a resposta:

31

 bilabial, rótica, ditongo

 bilabial, rótica, ditongo.

A túa lingua é áspera.
A miña é unha máquina de fabricar silencios e
por iso lle chamamos *linguaxe*
e non *pelaxe*, por exemplo.
E por iso tes nome pero non te chamas

 bilabial, rótica, ditongo

 bilabial, rótica, ditongo

ou rozadura entre as coxas
aloumiños anisados nas tempas
idilios por osmose de palíndromos
fricción de feromonas

llavors secretes rastres invisibles
els índex de pH d'una promesa
o el gust d'unes pupil·les

–l'absència de paraula
és privació o coreografia?

La teva llengua és aspra.
La meua és una màquina de vulnerar silencis
perquè un nom
és una rúbrica és la veu indivisible
és la condensació
que et fa goteta
i precipita
al dins del jardinet del món aural
que a mi em fa humana i delimita
–però sé que batejar-te.

32

Però sé que batejar-te és posseir-te.

I que potser l'absència de paraula
llavors no és privació.
Llavors no és privació, és coreografia:

els llops udolen, però els gossos van aprendre a bordar perquè dins
del jardinet humà parlar importava. També els gats haurien començat
a miolar com un gest d'infinita apropament sense apropiació
possible al nostre interior verbal privat

–vedat de caça.

El que vull dir
és que l'abisme íntim que jo ignoro
ens precipita
a fer-te convergir al meu llenguatge:

sementes secretas rastros invisibles
os índices de pH dunha promesa
ou o sabor dunhas pupilas

–a ausencia de palabra
é privación ou coreografía?

A túa lingua é áspera.
A miña é unha máquina de vulnerar silencios
porque un nome
é unha rúbrica é a voz indivisible
 é a condensación
 que fai unha pinguiña
 e se precipita
ao pequeno xardín do mundo aural
que a min me fai humana e delimita
–pero sei que bautizarte.

33

Pero sei que bautizarte é posuírte.

E que talvez a ausencia de palabra
daquela non é privación.
Daquela non é privación, é coreografía:

os lobos ouvean, pero os cadelos aprenderon a ladrar porque dentro do
pequeno xardín humano falar importaba. Tamén os gatos comezarían a
miañar como un xesto de infinita aproximación sen apropiación posible
ao noso interior verbal privado

–couto de caza.

O que quero dicir
é que o abismo íntimo que ignoro
nos precipita
a facerte converxer cara á miña linguaxe:

bilabial, ròtica, diftong

bilabial, ròtica, diftong.

Si parles et batejo.
Si parles t'allibero de la condició animal
però ens condemno
a la diglòssia.

La meva, incapaç
de respectar el silenci de les bèsties.
La teva, incapaç
de no cedir a la traducció:

bilabial, ròtica, diftong

34

bilabial, ròtica, diftong.

Potser domesticar-se
que ve de *domus*, casa, és reconèixer
que no sé si és jardí o vedat de caça,
aquesta llengua.
Que en som còmplices fora però, a dins, preses
i que si el teu pelatge
té un nom només per mi, no l'he sentit.

Tampoc no sé quina fonètica
traeixes quan em dius:

bilabial, ròtica, diftong

bilabial, ròtica, diftong.

Inèdit.

bilabial, rótica, ditongo

bilabial, rótica, ditongo.

Se falas bautízote.
Se falas libérote da condición animal
pero condénonos
á diglosia.

A miña, incapaz
de respectar o silencio das bestas.
A túa, incapaz
de non ceder á tradución:

bilabial, rótica, ditongo

bilabial, rótica, ditongo.

35

Talvez domesticarse
que vén de *domus*, casa, é recoñecer
que non sei se é xardín ou couto de caza,
esta lingua.
Que somos cómplices fóra pero, dentro, presas
e que se a túa pelaxe
ten un nome só para min, non o escoitei.

Tampouco sei que fonética
traizoas cando me dis:

bilabial, rótica, ditongo

bilabial, rótica, ditongo.

Inédito.



Gonzalo Hermo

Gonzalo Hermo González (Rianxo, 1987) foi recoñecido, entre outros, co Premio da Asociación da Crítica Galega, o Premio Nacional de Literatura na modalidade de Poesía Moza «Miguel Hernández» ou o XXII Premio de Poesía Miguel González Garcés. Publicou *Crac* (Barbantesa, 2011), *Celebración* (Apiario, 2014) e *A vida salvaxe* (Pen Club Galicia, 2018). É autor da novela *Diario dun enterro* (Galaxia, 2019), Premio de Narrativa Breve Repsol. *Un xesto de tenrura* é o seu máis recente traballo poético.

É doutor en Filoloxía Galega pola Universidade de Santiago de Compostela, foi profesor na Universitat Autònoma de Barcelona. Actualmente traballa como docente de ensino medio en Cataluña.

Cantares gallegos
dialogando con «Castellanos de Castilla»

[Os poemas a seguir
pertencen a *Un xesto de tenrura*
(XXII Premio Miguel González Garcés, inédito)]

i

38

Vexo o ollo e véxovos a vós
pola travesa.

A man encinta unha orla nos bordos da pupila.

Vós observades ese órgano
e a man rastrexo unha fenda pola súa superficie.
Un oco que sangra e non se ve,
que acaso se presente polo tacto.

A man enléase na busca e sofre.
Unha manda de insectos apíñanse no centro.

ii

Soubemos da existencia dos insectos polos tratados dos grandes sabios.

Os dedos da man percorren a pupila e non a manchan.

Os dedos da man están sucios.

O tacto, a vista e todos os sentidos
procuran na carne do ollo o que o ollo non di,
que unha fenda agroma desde dentro da retina.

O que haxa na fenda non nos asusta.

Asústanos non a atopar.

39

iii

Un sabio é unha persoa que ve.

A fenda segue aí e os insectos continúan a apiñarse.

E o tempo pasa.

iv

Houbo unha época en que as persoas non buscaban a fenda do ollo
e os insectos se espallaban libremente polas brañas
como nenos ceibos na hora do recreo.

Isto sucedeu antes dos sabios e das grandes catástrofes.

Vós agora franqueades a sombra do ollo.

Erguedes un muro que vos separa da luz
e habitades a noite.

Estades por detrás

onde se amorean os insectos en mandas e un frío glacial
ameaza con varrernos.

v

Pero que insecto, que ollo, que verso de que sabio
vos dobrega
ata dar cos dentes no chan
e babexardes
como animais devotos que soñan con espiñas.

Ruído de guerra,
digo.

41

E un vento ávegro que bate do nordés.

Esta é a devoción dos reprobados.

Este o castigo da desposesión.

Amámolo porque nos necesita.

Conspiramos contra el como un exército de bocas / que se traban.

Publicado en *De Cantares hoxe. 35 poetas dialogan cos*
Cantares Gallegos de Rosalía de Castro, Fundación
Rosalía de Castro / Radio Galega, 2014.

Súplica

Sucedede ás veces que un vento manso retumba entre os tabiques
e o corazón mestura os rostros e os camiños, as cidades e os corpos, a
palabra e o xeo.

Sucedede ás veces que o vento bisba desde fóra e entra á casa
o aire da ría, e se desata de pronto a aura das cousas —o seu resplandor
luminescente—
igual que no peito das aves
aluma o inverno.

Sei que a experiencia é transcendente decontado
—o vento entrando á casa, o abaneo da madeira cando renxe—
pero falta unha lingua
capaz de o dicir

e volvo de repente ao porto de Burdeos
a camiñar polo esteiro á hora do solpor
coa mesma claridade con que souben daquela
que estaría só por moito tempo.

Lembro sobre todo o meu corpo na distancia
tratando de buscar
nomes vellos nas paisaxes que albisca:

os amieiros do Sarela, se os miras ben,
teñen a tristeza dos arrozais do Ebro

e pode o aroma a romeu dun bosque en Tarragona
evocar unha mañá de domingo na praia dos Mañóns
en que alguén entoaba un arrollo para acougar un meniño
mentres subía a marea.

Que doado é regresar agora
a aquel recuncho de Bushwick,
entre pranchas de metal e cheiro a especias,

e ver de novo Buenos Aires desde o ceo
cos mesmos ollos abraiados con que viu meu avó
Venezuela desde o mar.

O frío de Ottawa que non volverei sentir. Lectura nunha igrexa baptista,
con escala en Reiquiavik: unha paisaxe alucinada.

A calor nunha caravana en Meteora: o amor
prendía daquela en todos os recantos.

Que lento o aire cando chega
dalgún lugar perdido da ría e entra á casa.

43

Que lentas as emocións
que non foron quen de espertar cando cumpría.

Tempo,
sé xeneroso comigo.

Dáme de novo
a vertixe do lenzo por pintar,

o abismo do verso.

Só quixen un corazón que se espallase libre
coma unha carta de afectos.

Dáme a luz das cousas que brillan neste instante.

Concédeme outra vez o seu principio.

A lingua

Aprendín a falar antes de tempo.
Cando menos, iso di miña nai.

Teño que crela. Aínda amo as conversas
que se estenden máis alá da certeza dos feitos,
cando a palabra despraza a experiencia
co nervio da paixón.

Renunciei á lingua algunhas veces. Tamén por amor.
Pero non houbo ocasión en que o poema me falase
nun idioma diferente
a aquel que balbucín antes de entendela.

44

Masa sonora dos días que non lembro,

música remota que aínda creo sentir
cando me estiro na herba unha tarde de agosto
e, abalado pola brisa, vou adormecendo.

Lin algunha vez nalgún lugar
que só permanece a lingua do berce.

Algo daquel canto fica en min:
tensa membrana que atoa o meu silencio.

Fillo único

Temos mala sona,
pero aprendemos axiña a estar sos.

Botei en falta un igual
na escala da familia:

alguén a quen amar ou odiar
serenamente,

perseguido por idénticos fantasmas.

Se cadra a miña Providencia
foi tamén a miña sorte:

ser abandonado
deume o alento para volver a min

e puiden xulgar con frialdade
a miña propia historia.

Fun libre para equivocarme,

para confundir a paixón
co punto de partida.

Á maneira de Cavafis

Corpo meu,

tes a fortaleza de catro xeracións de mariñeiros.

Por que amas a terra
se fuches concibido para botarte ao mar?

Por que prefires o río,
o lento encorarse da auga nos meandros,

á forza das mareas cando a lúa se aliña
nas horas derradeiras dunha noite de verán?

A saúde da caste non foi abondo para ti.

Probaches o vento nas montañas,

e na viaxe de regreso que te impós comezar
atopas de novo o salto
entre a paixón e a orixe

coma o bico dun monte mergullado
nun océano sen illas.

A distancia

Pleasure never is at home.

J. Keats

I

Hai unha distancia entre ti e eu
que non pode salvarse.

Pero o pracer non se atopa nunca na casa.
Estou contigo do xeito máis íntimo
en que un home pode estar cun igual

e neste recuncho onde a mañá
espreita polas xuntas da persiana,

a luz acariña os nosos corpos
dun modo semellante a como treme
na pupila dun pintor.

Encóntraste tan preto que parece
que non podo tocarte.

Se te deses achegado un pouco máis,
a noite estendería o seu veo sobre nós
para volver confundirnos un co outro:

o latexo de quen,
de quen o corazón que empurra o sangue dentro.
É un momento moi breve: non temos memoria.
O meu tacto esvaece no teu completamente.

Son leal á beleza dese instante.

Mírote desde a porta. Estás durmido.

Non hai unha lei que explique
que a túa pel resplandeza agora mesmo,

pero brilla como se nacesse para captar a luz.

Polas paredes ecoan ruídos de xornada matutina:
o son dunha cunca de café que treme no prato.
Un bocexo resignado mentres se abre unha billa.

Repaso a silueta do teu corpo
coa atención dun neno que aprende a debuxar
observando os seus maiores

e en cada prego da carne
descubro un xeito diferente de pactar
a miña relación co mundo:

un vínculo chamado a perdurar a este momento
que se parece ao fogar porque é inevitable.

Se puidese escoller, escollería ser pintor
e poder reproducir os trazos do teu corpo
do xeito preciso como o estou mirando agora.

A técnica no pulso dun mestre de academia.

O xesto febril dun artista na mirada.

3

Achégome a ti. Respiras lentamente.

Daría cada un dos meus recordos máis felices
por non interromper o teu descanso,

pero cando a miña man roza o teu cabelo
semellas espertar por un instante,

expiras longamente, bosquexasme un sorriso
e reclínaste máis sobre a almofada
como buscando algún recendo que perdiches entre tanto.

É o ritual da despedida,
pero non hai nada triste que limite o seu efecto:

49

só un corpo tocado pola luz
soñando talvez co canto dos paxaros
ou correndo polos campos unha tarde de abril
nalgún dos lugares máis queridos da infancia.

Sei que levarei algo comigo mentres marcho.

Non a imaxe do teu corpo durmido,
senón algo material.

Un sinal na mirada que te recorde por dentro.



Oriana Méndez

Oriana Méndez Fuentes (Vigo, 1984) publicou os libros de poesía *Derradeiras conversas co capitán Kraft* (Galaxia, 2007), *Cero* (Galaxia, 2011), *O que precede a caída é branco* (Premio de Poesía do Concello de Carral, 2015), *O corazón pronúnciase extenso* (Premio de Poesía Rosalía de Castro, 2019), *Interna* (Premio de Poesía Afundación, 2020) e *chairas sucesións* (2023). Outrosí, os seus textos recóllense en antoloxías e revistas en castelán, portugués, inglés e francés. Ademais, ten traducido do francés a Marguerite Duras e Arthur Rimbaud, xunto con Tamara Andrés, traballo que lles valeu o Premio Plácido Castro de Tradución. Colabora como crítica cultural en *Faro de Vigo* e *El Salto*. É profesora de ensino medio.

Abride a fiestra, que quero ver o mar.
Rosalía de Castro

Abro a ventá e velaí estou
no cumio da cidade
lindando co ceo
axialmente unida a un cabalo que soña
cunha pradeira que ninguén puido ver aínda

o seu alento álzase na brétema
dirixo co poder das miñas mans sobre as rédeas
as súas fauces máis aló das nubes e
esparéxese en eco e brillo imaxinario
a súa respiración
exhala espuma e
todos esas diminutas colisións de luz no aire

desde o cume vemos cabalo e mais eu
rachar en dous alá embaixo o casco dun
maxestuoso buque desprenderse en cores
as mercadorías e logo vémolos xa
varado eterno no ventre da marea

tocados pola graza do sol
entramos no poema
cabalo e mais eu sendo un coma
o equinoccio en San Miguel de Celanova
e é por pensalo o poema
un soño lisérxico un relanzo
é un claro de bosque que non existe
agóchase aquí onde me predispuxeron
a vivir e morrer neste territorio do meu corpo
a miña cidade que si existe, e aínda
dígoche ven comigo para que non sexa
Eu contigo coma un monte e outro monte...
Ti e mais eu sen encontro neste mundo

54

...

De medio a medio a pregunta nace:
se nada nos sostén se non existe
cómo vemos desde o alto o máis alto
acariñando o ceo cómo vemos
a fracción dun barco sacudido por que forza
e logo varado no ventre da ría
e logo co mar por dentro dos anacos
de buque no ventre do cabalo
e entramos no poema
cómo imos neste rodopío
que non se pecha en hélices en espirais
se nada nos sostén:

Pecha os ollos

Coma o lombo dunha besta esgotada
que non quere xinete
o mundo prosegue no mundo a cada volta
e por si só
todo o que ten peso comeza a caída
e de novo esperta
é o horror de ser e seguir sendo

Pecha os ollos

Gardo baixo a lingua
este pensamento encapsulado
trágo e acéndoo
cada noite mentres durmo
a cada noite mentres non durmo e abro a fiestra:
o seu alento álzase na brétema
dirixo co poder das miñas mans sobre as rédeas
as súas fauces máis aló das nubes

...

A febre é amor azul azul

(inédito)

Tres cabaliños en fuga

Véxote a través do vento pero ingrávigo cóbreste por algunha materia que treme, unha membrana de esperanza: estou a soñar?

É o interior da casa, lembro ben? Os muros non os distingo da néboa nin do alento do teu corpo ou do aire nesta *presenza* que se manifesta entre o mundo e o meu sentido da vista: todo aquilo ao que os ollos asisten está atrevesado alguén cruza unha tea un lenzo que non me explico cruza constantemente a mirada seino como sei que o océano abre e fende por este litoral a terra: estás aquí, cubertas ingrávitas as túas partes por algún espellismo

56

Digo unha verdadeira imaxe unha visión anterior ao símbolo espectro que non deseñou a man do home ningunha man nin soño do home baixo sospeita destas formas, vibrátiles, unha aparición efixie libre o rostro, lava irresolta, acéndese

aparece aquí drenada polo vendaval abrazada polo neboeiro a visión; podería ser a dunha dorna fada que ves e non ves que se aproxima que ninguén imaxinou que deambula afúndese na xunqueira volve persegue un destino abisal segue revélase ve alumea

un fulgor salvaxe treme, véxoo tremer na palma da miña man
pecho a man
ergo a vista
quen está na membrana da noite que en min non se deixa esgotar?

Un lugar avanza nunha dirección vaise adiantando a si mesmo e o territorio que deixa atrás enxúgase eviscerado cae despréndese á maneira dun deserto sílice que se volve area ao contacto co aire; apóianse as engurras unhas sobre das outras e aos meus ollos ábrese a superficie entre as pedras dígame así é como se perde un corpo un feital ardido polos seus bordos límites delourados dun campo de fentos que non existe

Outro lugar

avanza en dirección oposta desprega dende si a súa arborescencia mariña parece dicir a palma que estendo dóuvola tomádea despóxome e emprendo o vieiro das augas coas súas naturais envolventes despídome son a carballeira oceánica que danza unívoca e ondula doce como o faría unha amorosa festa de dátiles aínda vinculados á palmeira abaneando en conxunto para pintar sobre o ceo o seu ritmo amarelo - Ese lugar semella alguén dono de si desa maneira transparentan os seus movementos sombras coma mananciais torrentes cos que tece a súa propia linguaxe os seus propios cabelos bucles líquidos de linguaxe cabelos de escuma cando ascende - O lugar en que danza a carballeira atlántica é o dominio do paraíso

Salta dixo cabaliño branco, o perseguidor de horizontes,
entrarás no eco nun tal eco interior dixo
e pola campá dun estraloque purpúreo
cabaliño segundo introduce o seu mundo no mundo secreto
dunha flor, cabalga experto en atravesar linguaxe
afeito a escoitar que alguén di
este cabalo é morto este cabalo é cego
entón el componse e di
este cabalo despreza a mirada de obsidiana puída coas
conversas da herba baixo o trebón
co peso do sol sobre os campos
e fai os nervios das extremidades súas manifestarse
para acadar o camiño dun estraloque por dentro ou
a carreira cara a un lago ou o voo paralelo
ao dunha garza ou o sobrevoos dunha cidade
que se ramifica que se dilata e con ela
cabaliño segundo vence os mapas a orografía

pero cómo percute no seu propio circuíto lacrado aquel
terceiro cabalo en fuga
que se desensortella de si mesmo
perde as partes racha
devora os restos quere o impulso
e soamente ve
esta luz inmóbil no medio da caída

(serie inédita)

Desde esa área matriz camiñaron
o trigo ondulábase indiferente
inconmovíbeis o mundo e o trigo
seguían o seu deambular máis alá despois
de todo este alento de linguaxe
de tempo mutuo
chairas horizontes sucesivos

É o momento, débese dicir:

O limiar da mirada que acadaban
acadábano como bóveda transparente
en que todo se reproducía, vían
as imaxes correr
bala que se extraviaba, así as figuracións
disto que quizais estivese sucedendo, non
estaba sucedendo, vedes
non vedes como se derramaban
derrubábanse

O que dous vían é precisamente o mesmo
que non podían ver

Refirome a un panóptico de quimeras
non a un misterio, en concreto
a un puro mecanismo de visión transcendente
entre o que dous seres poden
entre o que dous seres poden facer
precipitar nesta
nunha conversa ou planicie

Todo o que se di é o tempo
clausurado en poucos días en infinitos
días que se enxergan nesa bóveda e
ela querendo conducirse
querendo redondearse, selar

Nela está o arco do arqueiro
coa súa invisíbel
metade
reproduce
un encontro inatinxíbel
xa cifrado sobre a pel e sobre a sombra
xa que sempre a súa gorxa
xa que cada ferida tecéndose de óxido
xa que os ecos en conxunto foron
ardendo nas voces xa que
coas tempas somerxidas
xa que no horizonte
xa que seres nacidos coma unha daga
que se afiou lonxe
xa que agora parecen estar coma un
pobo esquecido cuxas árbores coñecen
o principio das estacións
de todas as neves e puido esa xente
ver pasar
outras formas de fame namorada
outras coma eles namorados:
afianza este verso, non o deslices

xa que de amatista as mans convértense
e coma ela ábrense
e coma ela a punta dos dedos
ultravioleta resga e enumera

faltan tres días
xa que este corpo tan lonxe
dese corpo tan presente:

que nada se mova
quixera

repite

quixera
o xunco flexionarse pero non partir en si
quixo dicir, coma unha cartilaxe de palabras
elásticas que se desprega e córvase libre:

que nada se mova

61

Tal foi o seu desexo:
a senda do río da noite converxía
no hemisferio do arqueiro
o arqueiro é máis do que a frecha pode soste
é a suma de dous e é máis do que dous
puideron soste
nese corazón-fábrica
produción interminábel dun ceo que se furga
a si mesmo
ceo escarvado máis alá do ceo
sangue entre os seus ollos e os meus

Aos seus labios os meus

Ninguén soubo dicir o seu propio nome
cando dous entraron

cando unha pinga sen orixe de auga
cae sobre a trama urbana
xa nada coa mesma latencia anterior para
compararse nada que se compare con cousa
que se despreza

Agora que son materia acoplada aos ósos,
agora están no mesmo sitio do mundo
que antes ocupaban?

Nunha galería que avanza cara a
abaixo por baixo cara ao
núcleo, un sol de cristal
nada sabían de si mesmos
tan só
este afundimento insomne que vagamente
podo lembrar revestido
da súa propia textura:

se te tocas
aínda podes tocar a pel do noso caer

Aquí e alí íase desprazando o tempo
e a fractura do tempo
a cronoloxía estaba suspendida
por unha razón precisa:

abrazo é un dicir de dous
non acontece un suceso e despois outro
é máis ben unha duración no soño

Tous les désirs sont abolis [no abrazo]
e así falo dun momento alongado ata
a súa fractura

Había tempo a través e había de súpeto
a súa propia discordancia
esa perturbación bolboretas nocturnas
enfermas aves noitébregas
distingúelas e non as distingues do que ves
o que ves es ti mesmo
pero emiten o seu son doente dunha
invisíbel enfermidade
o seu escuro son

que brilla nas longas noites do océano

Se advirtes a aresta partida entre nós
poderás soste
sobre os teus brazos despregados
a deriva dun río oculto
caudal que foi perdido
extraviado dos mapas
secreto vai atravesando a medula
da túa cidade á miña, vai
navegando o centro da terra
vía secreta de auga
en silencio para o mundo
que nos alía
non a deixes

non a deixes caer

Dúas aves doentes
dunha invisíbel enfermidade
non albergan xa máis nada para dicir

64

non hai silencio que non posúan
nas longas noites da chaira

En *chairas sucesións* (Chan da Pólvora, 2023)



Oliver Laxe

Oliver Laxe Coro (París, 1982) é un destacado cineasta galego, alén de guionista e actor ocasional. A poética presente nas súas imaxes convertiuno no primeiro non-poeta *stricto sensu* que participa no Rosalía en Camiño. As súas tres primeiras longametraxes son estreadas e premiadas no Festival de Cannes. A última delas, *O que arde* (Premio do Xurado da sección “Un certain Regard”) foi o primeiro filme en galego proxectado en Cannes. Tamén dirixe o centro de desenvolvemento rural *Casa Quindós*, na aldea ancaresa onde filmou esta fita. Está a piques de estrear *Sirât*. A seguir, unha selección de textos realizada para este evento que traza a súa visión do mundo a través da poesía.

En tanto os carros sin parar chirraban,
mentras ó seu compás os carreiros
despaciosos cantaban;
e aquí a fonte corría,
alá nunha canteira resoaban,
metálicos, os picos dos pedreiros.
Máis preto, os cans ladraban
i antre a follax o vento rebulía
indo das encanadas ós outeiros...
¡Canta paz!, ¡canto sol!... ¡Canta alegría!...

Follas novas, Rosalía de Castro

Non son poeta coma ti Rosalía, xa que nin escribo nin glosó.

Brinco eiquí nos Ancares, na muralla da Galiza.

Os mozos da montaña xa non desafiamos a morte nin a trascendemos entrecruzando navallas coma hai ben pouco, mais seguen resoando en nosoutros eses ecos tribais e guerreiros. O noso xesto segue a ser silvestre, a nosa mirada, brava. Temos raíces que cavan na pena das nosas searas, como as uces e os piornos, como as silvas. Temos espiños coma os ourizos, mais tamén doce froito.

Por iso creo que me convidaron á túa morada prezada Rosalía, porque os poetas son ante todo seres radicais. Radicais porque teñen raíz, porque o seu horizonte último é o de fundirse no Rumor e desaparecer.



A miña avoa Manuela Quindós Méndez, muller labrega á que tanto cantaches, cruzando o corral da miña casa a mediados dos anos 80. [Foto Jacinto Laxe]

No comezo foi o lume o estrondo o quebranto o raio
transparente

Entón aconteceu o mundo inevitable

Por embaixo bole o lume a combustión o insufrible Arde o
centro da gravidade Todo é lume a empurrar e empurrar
Move os lindes que o envurullan e apreixan Puxa brinca
faise furado mar quente lava

Arde o lume con desespero Quere ser materia estrema e loita
contra si mesmo Lume contra lume que se fai lume e rebenta
A grande explosión

Por enriba o planeta bagulla respira e arrefríase A terra faise
opaca faise terra e rocha O ar faise ar e nube As augas
retíranse e xermola a pedra o cuarzo a mica o feldespato
Trastalla o sólido traza agarradas co líquido As partes
brandas deixan a súa pegada sobre as partes duras

Ferve o caos e a xeoloxía Os continentes aboian esbarran
Comezan tatean e derivan ocupan coordenadas meridianos
e paralelos O azar suma paciencia e exactitude pero nada
ten nome aínda nin hai tempo ou medida nin aínda existe
a historia O mundo é ceibe por máis que a ausencia de
liberdade semelle o seu destino

Desexo ser mapa asentamento Rachan serras montañas
puxan contra montañas montan unhas por enriba das outras
Rompen as fontes os ríos socavan leitos de pedra e lama os
penedos caen e rolan Derrámanse forzas furiosas É tempo
de fuga e de lameiras que medran lentamente

A epopea das augas

A gran epopea das augas Nubes choivas mares neve fontes
regatios ríos pozas Ósculos lentecidos que baixan polas
ladeiras e mollan pastos e charcas O mundo rompe augas
Brotan lumes e escuridades O tempo faise leito e o leito faise
conca e arrastra sementes vermes e miñocas

O mar ralba faise onda faise espuma e esfaragúllase sobre a area

Medran as árbores castiñeiros nogueiras carballos piñeiros
mansos para facer caixas de defuntos piñeiros silvestres
alerces o teixo de Córneas tamargueiras acacias negras
árbores do amor magnolias loureiros faias cerdeiras acivos
figueiras sobreiras cerquiños a tileira de folla pequena coa
que Alcira facía tisanas para os catarros xenebreiros no Nadal
ameneiros como viraventos abeleiras para paus das espadas
salgueiros negros ou choróns bidueiros chopos baixo os que
O Poeta bicou por vez primeira freixos mimosas coas que
enterrar os pais Árbores de froito e sombra

Os ríos escavan furan choutan golpean barranqueiras e gorxas
remansan acougan fan vales e lagoas fan leito trollos gándaras
croios alargos samieiras pozas

O sol trebellante adianta polas corredeiras da mañá Vai unha
friaxe parroquial Os galos apuran as súas gorxas vermellas a
brétema remelona o seu manto as vacas acordan catatónicas
as ras lávanse as ancas con présa O ferreiro sácalle luz ao
martelo tin tin tin O ferro quente marca o ritmo do canto

69

Tin tan tin tan tin tan tin tan

O ruído medra e medra como unha bóla de neve e de estrondo
os paxaros calan e escoitan espreitan quedos e intelixentes
forman xuntanza xeral para falar do estado da cuestión

É o mundo que se desfai e medra medra e desfai vai e volve
volve e morre e volve Eu hei de morrer cando queira dixo o
avó do Poeta Hei de morrer cando queira dixo e unha negra
sombra sorriu ao seu carón

O gran poema, Tino de Féliz

Os portóns da palleira están abertos e preparados,
A herba seca do tempo da colleita carga o lento e
mirrado carro,

A luz clara xoga nos vaivéns do marrón cincento verde,
Os feixes están amoreados ata crebar o palleiro;
Estou aquí, vin tendido sobre a carga,
Sentín os seus suaves balanzos, unha perna sobre a outra,
Salto desde as trabes e apreixo o trevo e a alfalfa,
Dou tombos de gato e o cabelo enrédase de pallas.

Leaves of grass, Walt Whitman
(tradución de Xosé Manue Freire en
Canto de min mesmo, Edicións Positivas)



Eu nunca guardei rebanhos,
Mas é como se os guardasse.
Minha alma é como um pastor,
Conhece o vento e o sol
E anda pela mão das Estações
A seguir e a olhar.
Toda a paz da Natureza sem gente
Vem sentar-se a meu lado.
Mas eu fico triste como um pôr do Sol
Para a nossa imaginação,
Quando esfria no fundo da planície
E se sente a noite entrada
Como uma borboleta pela janela.

Mas a minha tristeza é sossego
Porque é natural e justa
E é o que deve estar na alma
Quando já pensa que existe
E as mãos colhem flores sem ela dar por isso.

Com um ruído de chocalhos
Para além da curva da estrada,
Os meus pensamentos são contentes.
Só tenho pena de saber que eles são contentes,
Porque, se o não soubesse,
Em vez de serem contentes e tristes,
Seriam alegres e contentes.

Pensar incomoda como andar à chuva
Quando o vento cresce e parece que chove mais.

Não tenho ambições nem desejos.
Ser poeta não é uma ambição minha.
É a minha maneira de estar sozinho.

E se desejo às vezes,
Por imaginar, ser cordeirinho
(Ou ser o rebanho todo
Para andar espalhado por toda a encosta
A ser muita coisa feliz ao mesmo tempo),
É só porque sinto o que escrevo ao pôr do Sol
Ou quando uma nuvem passa a mão por cima da luz
E corre um silêncio pela erva fora.

Quando me sento a escrever versos
Ou, passeando pelos caminhos ou pelos atalhos,
Escrevo versos num papel que está no meu pensamento,
Sinto um cajado nas mãos
E vejo um recorte de mim
No cimo dum outeiro,
Olhando para o meu rebanho e vendo as minhas ideias,
Ou olhando para as minhas ideias e vendo o meu rebanho,
E sorrindo vagamente como quem não compreende o que se diz
E quer fingir que compreende.

73

Saúdo todos os que me lerem,
Tirando-lhes o chapéu largo
Quando me vêm à minha porta
Mal a diligência levanta no cimo do outeiro.
Saúdo-os e desejo-lhes sol
E chuva, quando a chuva é precisa,
E que as suas casas tenham
Ao pé duma janela aberta
Uma cadeira predilecta
Onde se sentem, lendo os meus versos.
E ao lerem os meus versos pensem
Que sou qualquer coisa natural —
Por exemplo, a árvore antiga
À sombra da qual quando crianças
Se sentavam com um baque, cansados de brincar,
E limpavam o suor da testa quente
Com a manga do bibe riscado.

Alguén nalgures está viaxando furiosamente cara a ti,
a unha velocidade increíble, viaxando día e noite,
a través de tormentas de neve e da calor do deserto,
cruzando torrentes, atravesando desfiladeiros estreitos.
Pero, saberá onde encontrarte?
poderá recoñecerte cando te vexa?
darache o que ten para ti?

"At North Farm", John Ashbery



O home de Deus está bébedo sen viño,
o home de Deus está saciado sen carne.
O home de Deus está aturdido e perplexo,
o home de Deus non ten fame nin sono.
O home de Deus é un rei cuberto de farrapos,
o home de Deus é un tesouro no medio de ruínas.
O home de Deus non é do aire nin da terra,
o home de Deus non é do lume nin da auga.
O home de Deus é un océano sen límites,
o home de Deus fai chover perlas sen nubes.
O home de Deus posúe cen lúas e ceus,
o home de Deus ten a luz de cen soles.
O home de Deus é sabio pola verdade,
o home de Deus non se instrúe polos libros.
O home de Deus está alén do ateísmo e da crenza,
o home de Deus está alén da certeza e do erro, do ben e do mal.
O home de Deus está moi para alén do non-ser.
O home de Deus é gloriosamente servido.
O home de Deus está oculto, ó Shams-ud-Din.
Veña, vai: busca e encontra o home de Deus!

Rumi

Ou te converterás en parte do abismo,
o gran cego dunha tebra cega
onde non florece ningunha flor
de esperanza ou desesperación:
unha noite na noite do mundo
cando o mundo sexa desfeito
cando o tempo sexa morto e con el
os arrepentimentos do tempo
que se equivocou de vida.
Ou te converterás neste si
que sempre lle dá a luz á luz.

Les Jours de l'Apocalypse, Armel Guerne

Cando figura e número non sexan
cifra de seres en totalidade
e aqueles que se bican mentres cantan
superen en saber ó erudito,
cando o mundo volva de novo
á vida libre e tamén ó mundo libre
e en claridade perfecta se apareen,
cando en poema ou conto se rexistre
o verdadeiro acontecer do mundo
diante dunha soa e máxica palabra,
todo o absurdo e falso desaparecerá.

Novalis

Se acabase morrendo...

As herbas cativas

Chove

79

Santoka



Juan Andrés García Román

Juan Andrés García Román (Granada, 1979) é escritor, tradutor e profesor de literatura e escritura creativa. Publicou os poemarios *El fósforo astillado* (DVD Ediciones, 2008), *La adoración* (DVD Ediciones, 2011), *Fruta para el pajarillo de la superstición* (Pre-Textos, 2016), *Poesía Fantástica (2007-2019): Resumen primero* (Pre-Textos, 2020) e *Neorromanticismo* (Ultramarinos, 2023). A súa obra foi verquida ao inglés, ao italiano e ao alemán. Traduciu a H.P. Lovecraft e a R.M. Rilke, alén dunha selección de poetas do Romanticismo alemán.

Campana nuestra

Es el verso 13 del 4º poema de *En las orillas del Sar*: “¿Qué somos? ¿Qué es la muerte? La campana”, a lo que sigue un encabalgamiento. Claro, porque la muerte no es una campana, pero con la campana sí ha querido el hombre, la mujer, apaciguarla. La imagen rotunda, casi rechoncha, de la campana nos sale al encuentro como respuesta de pacotilla a una pregunta existencial; el símbolo, que por cierto se parece a un enorme chupete, nos calla la boca. Una imagen no es una respuesta, pero se presenta a los ojos, los ojos que enraízan en el cerebro, donde la carne se mezcla con la ideología, el temprano *mal du siècle*, la historia de la tristeza.

83

¿Qué somos? Nadie sabe, pero detrás o debajo de la campana, tapada por ella, y evidenciada por ella, debe estar la respuesta. ¿Y se puede retirar la campana? Si lo hiciéramos, ¿qué encontraríamos? No surge algo de la nada porque lo enuncie un hombre, tampoco una mujer. La imagen no es emanación divina; antes la creíamos reflejo de lo que sí “es”, pero hoy ni eso: el poeta juega a ser Dios, y no pasa de moderno Prometeo. Sí puede entretener el miedo, mostrar en el lugar de la enunciación un espacio para la enunciación, el vacío de un vacío, silencio sepulcral. El truco del prestidigitador nos recuerda que en algún momento debió darse la Magia, y respuestas a las preguntas. Con los símbolos, los seres humanos poetas no crean, sí señalan: “un ocultamiento desocultante” lo llamaba Heidegger. Lo “puesto”, por así decir, ocultaría el ser, pero en el momento de ser puesto, o cuando somos conscientes, a vista de pájaro, del cambalache, percibimos por un momento el espacio de la venida; sentimos el viento que llega del mismísimo fondo. Aunque para eso hay que tener mucha fe, y no sé si este es el caso, si Rosalía lo es.

Tiene Rosalía buena mano con los símbolos, y vértigo ninguno: el poema en cuestión es una descripción del abismo y, sin embargo, qué ironía, ha comenzado con la descripción de sus vertientes: “Una luciérnaga entre el musgo brilla”. En ese momento, el abismo aún no se ha lanzado, aunque lo hace en el verso siguiente: “y un astro en las alturas centellea, / abismo arriba, y en el fondo abismo; / ¿qué es al fin lo que acaba y lo que queda? / En vano, el pensamiento / indaga y busca en lo insondable, ¡oh ciencia!”.

En su *Retórica del romanticismo*, Paul de Man refiere el verso de Hölderlin, de “Pan y vino”: “Ahora, pues, ahora brotarán las palabras como flores”. La imagen romántica, según De Man, abandona lo decorativo, los epítetos, para buscar “su función más elevada (...) nombrar el ser como una presencia”, la imagen como espejo retrovisor en donde se refleja, en corto y por derecho, el Génesis, géiseres del inicio, cumbres de los Alpes aureoladas de rosa, fuego y hielo, los elementos en su primer cumpleaños. Aunque aquí hay una contradicción, porque cuando la libertad es la condición del Génesis, éste no puede ser más que génesis, en minúscula, humano.

84

Rosalía, por su parte, es la dama del desierto: en cuántos poemas ocurre que reúne sus palabras, nos lleva por buen camino, con ciencia de pastora, narrativa, y de repente, cuando más confiados estamos, nos lanza, o se lanza ella y nos revela que todo es una farsa, la nada, sí, por más que la llame “tristeza”. Un lugar de desasosiego intelectual, de tropezón grotesco, donde nada hay ni nada se espera: no el luto por lo que se ha perdido o no se sabe si podrá ganarse, sino la posibilidad de que todo esto, vida y muerte, no tengan relato, ningún sentido: “en su sepulcro el muerto, el triste en el olvido / y mi alma en su desierto”.

“Há doenças piores que as doenças”, a decir de Pessoa; pues aquí tenemos una gran dolencia: si no es tristeza, la tristeza del olvido, pero tampoco es muerte, la muerte del muerto, entonces, ¿qué es? Algo de lo que no hay noción, o de lo que precisamente hay noción y nada más, nada de vivencia,

nada de cosmos. El poema ataca su propia locución, su posibilidad; salta y se remonta, a través de esos géiseres y quebradas genesíacas, hasta la imaginación del mundo: del poema al taller, a la poesía como posibilidad no dada, sólo sugerida, experimental. De la llamada “poesía de la poesía” a la Poesía como capacidad de fabular y regir el mundo con la Libertad y la Imaginación, pero también con la soledad, la ausencia de unas Tablas de la Ley, la duda. La cuestión es la siguiente: la poesía deja de ser consuelo cuando se revela que no es necesaria, que no “es”. Nada en el mundo tiene poesía o es poesía si la cultura no se la da: “poesía eres tú”, porque lo digo Yo, el santificado Yo. Todo el mundo moderno es un espacio de voluntad, de decisión, hasta donde esta decisión y este voluntarismo alcancen.... Pascal, desde luego, no creía que alcanzasen demasiado.

En otros tiempos, muchos maestros llevaron al rebaño de sus lectores a pastar por puras quebradas de continuidad exclusivamente simbólica, praderas de términos abstractos, “Mi Amado, las montañas”, descripciones de híbridos entre categorías de pensamiento y seres empíricos: “La esperanza es esa cosa con plumas”, que decía Dickinson. Pero Dickinson aún creía. Y San Juan. Lo que digo parece estar llevándome a un callejón, a concluir el completo existencialismo de Rosalía, pero no es así, para nuestra fortuna. Yo creo que su gracia, y cuando digo gracia, me refiero a lo que estas líneas tanto echan en falta: el don, sí, el mayor don de Rosalía es su capacidad para conjugar, crear un *patchwork* de posibilidades simbólicas, *quilt* o mosaico, un poco al gusto del consumidor, donde cada uno encuentre su pedazo de representación, lo tome consigo y continúe detrás de la poeta, junto a los demás. Así nos lleva por su camino y logra que lo consideremos nuestro camino, nos muestra el vacío y si nos acompaña a caer, lo hacemos en compañía. Como un san Manuel Bueno Mártir que ha decidido revelar la fatalidad y el antídoto: un pueblo. “¿Qué somos? ¿Qué es la muerte? La campana”..., porque con la campana nos convocamos a misa de muerto o de bodas, celebramos aunque no haya nada que celebrar y, mientras tanto, no pensamos en lo que somos, tocamos la campana.

Volviendo al poema, me atrevo a hacer una clasificación de sus mesetas discursivas y con ello de sus tipos de imagen:

1. La primera meseta comprende la retórica clásica; allí ancoran las preguntas retóricas, en el mismo plano que la descripción de lo ameno y lo desagradable: la luciérnaga, el musgo, el qué somos, qué es la muerte, a lo que yo añadiría la muy garcilasiana apelación a Dios, su lira: "vuelve a mis ojos la celeste venda".
2. La segunda meseta es la de la retórica romántica y del pueblo, la dimensión de la tristeza o la desolación subjetiva e intersubjetiva. Por más que sea triste, este lugar es sólido y seguro. Aquí estaría la campana que toca a muerto y es a un tiempo sórdida y entrañable, como el género gótico. Aquí, las expresiones de orfandad, pero también las de consuelo: "huérfano y sin arrimo", lo cantable de la desesperación, lo cristiano.
3. La tercera meseta es una continuación de la segunda: apelando a su Dios, la poeta se va alejando del pueblo, de la iglesia, en una especie de agónico ejercicio espiritual, como cuando Job le habla a Dios: "¿Qué puede incensar tu ira?". Este lugar de reflexión es desesperado, pero aún no vertiginoso: "Tú tan sólo / lo puedes ver y comprender, Dios mío". Cabría el consuelo si no existiese un último plano.
4. La cuarta meseta ya es desértica, la estepa donde el poeta abandona la poesía, el poema, y toma maneras de ensayista o moralista bizco-Gracián, el amor propio de La Rochefoucauld-, palabras que suenan como en un vacío horroroso, barroco, cayendo desde muy alto. Las imágenes se vuelven frías, sádicas -"puñal de doble filo", "despoblado el cielo"- y la campana adquiere su segunda acepción, metapoética. Lo evangélico ya ni asoma; es puro Antiguo Testamento, y la referencia a un supuesto Altísimo se acerca al cruel y estúpido demiurgo de los gnósticos, que para entretenerse moldea "sus ídolos" de la "vil materia / y del barro de Adán".

Rosalía es para todos los públicos. Uno podría sumarse al desfile en la sección del poema donde más cómodo se sintiera. Ella, la poeta, nos guía, finge ser nuestra amiga, una virgencita en un recodo, la cruz de los caminos; a unos sonrío, a otros les toma del hombro, a otras les revela algo inquietante, mientras a todos indica dónde están las fuentes, se traga nuestros cuentos o finge que lo hace y nos cuenta los suyos, nos lleva por el camino, hasta que de súbito se esfuma, como el mago: ¡¿Dónde está?! ¡¿Dónde se ha ido la Rosalía que antes estaba aquí? ¿Y por qué se ha llevado el camino? ¿Tú lo sabes? ¿Lo sabe él? ¿Lo sabe la otra? ¿Rosalía, la que nos decía cosas raras? ¡No!, ¡que no eran raras: Rosalía nos soñaba algo más que huesos y pellejo! ¡Pues yo no lo creo! Y, de repente, pastora del desierto y trapecionista, Rosalía reaparece; al poema terrible le sigue otro alegre y otro no, así o asá. La que se llevó el camino, lo lleva bajo el brazo, como una alfombra y lo extiende: ya volverá a llevárselo; mientras tanto, nos deja a nosotros y a nosotras, preguntándonos, siendo algo más que una y uno.

Adviento

-----cuando en otoño atrasan el reloj-----
y es una hora más tarde para el cuerpo
y una hora más pronto para el alma
somos jóvenes
en nuestra sangre
se refleja el edén

ya no es que nuestras vidas
vayan a dar al mar
caen ahora
una cascada como el amazonas
cayendo entero
en todo Tu Corazón

prendida la luz eléctrica de la luna
granjas industriales
pupilas de los gatos
en los carteles de busco a mí
acostados los niños por edades

4 6 9 12
cuando engüera
la calandria una bombilla
cabecean los guardas de
los parques naturales
las cámaras de seguridad
graban huellas
dibujándose solas
las babosas cruzan autopistas silentes
y avistan los astrónomos
enanas rojas y estrellas extintas

es la hora juntamos
mano y mano
Lengua Cuyos Nombres
Son Animales Señor

Sácanos de la cama Sírvenos La Cena
en mitad de la noche
porcelana negra

ya no es bonito nada todo es feo
abejas y bisontes
gorriones manatíes
asnos y escarabajos lagartijas
tilacinos corales y
luciérnagas hace tiempo

89

que se extinguieron para reencarnarse
en junglas valles
sierras y desiertos
de hombres y mujeres
con almas de animales
perseguidos

párpados que se cierran
son pétalos que se abren
en un día del Edén

a estas horas todas las camas
se orientan como tumbas
lo rozamos
con nuestra coronilla
el Jardín del Edén
nos humedece el pelo lanza arroyos
entre camas de hospicios y presidios

negra pompa que junta

los sueños agitados
despertares en salas de cuidados
intensivos letargo de ex-
tremófilos ECMs
el coma todo junto
con el continente onírico
de hibernación del último
oso

todo el invierno ya una sola
bola de nieve
en el reloj de una copa de helado

arde claro de bosque
bulbo del corazón
es hora prende saca
la lengua tu jacinto
tú lengua di lenguaje
que se adorne se asombre

y que llame a cenar
a Ángeles y Muertos
y Muertos y Ángeles
se vuelvan girasoles
hacia Él

Tú Que Tienes
la barba ensortijada
Vistes un sayo
como un everest
artesonado por dentro
Hueles a una mezcla
de muchas velas lirios
y suelo abrigantado
por sandalias de santos
que arrastraban los pies

Catedral Bosque Tallado
por ebanistas
adentro de una mina de carbón
arde amén arde

91

Llama que no Se Extingue
Hoguera Que no Se Extingue
Incendio Que jamás Se Extingue

umbrales o corolas
que perfuman las puertas
con su luz al dejar paso a los últimos
leones ascendiendo escalinatas
¿dónde vais? a otros leones
a abrirlos como llaves
y a cerrarlos

engalaná el planeta con espejos
que reflejen el cielo
sin pausa porque la tierra
es cielo que está viniendo
y sus valles son cabos
donde el cielo
ha penetrado ya
montañas bahías del cielo
templos de la ciudad
que descende columnas
como caudas de cometas
puentes todos levadizos

92

abríos a Él
porque nadie ha querido esta carne
y la luna que sale sobre el zoco
y el esputo de los crueles
la han agusanado

uñas pelo y sudor
¿pero quién llega
cuando ya han clausurado
los puestos enrollado las alfombras
quién da por esta carne
no una moneda sino el mercado
menos una moneda el infinito
menos un cuerpo?

porque nadie ha querido esta carne
pero Él Sí Tú Sí
Mi Señor Sí

río de apresurada sangre y llanto
orina y sudor río
río y endulzo el mar
oh injértame los tuétanos
en melocotonero
florecido

Ama esta pena en pie
cartílagos y pelo
Tú Que Tienes
los ojos debajo de las alas
pico de pájaro pero sonríes Señor
con la sonrisa enigma
de un polluelo famélico
y rapaz

Sírvete la Cena
en mitad de la noche

Quebranta mis huesos y Aletea
Chilla y Lánzame Señor
una y mil veces
desde el cielo
para sacar de mi tuétano
tu regaliz mi alma

Quebrantamishuesoseñor
Quebrantamisórganoseñor

Descórchamearráncamelosueños-
laspesadillasyeldeseo-
eldeseoeldolorysacaungéiser-
pormibocadesdemihernanoydesdemiamigoseñor-
parientesallegadoslosmendigos
atodoslosqueaméylosqueafrenté-

yanimalesyhastalasmalashierbasquearranqué-
yelgecoqueaplastésoloporgusto-

arráncametodoelamordelmundoseñor-
rebañachupatira-
delasraíceslabelleza-
sacaungéiserdemíunsologéiser muybonitomuyalto-
señordetucorazónporloscorazonesdetodosypormicorazón-
enjúgamelcuerpoquecomouniñoserresistíalbaño-
ysuéltame-
eneljardín

HabibdehabibA
Amordelosamores
VidperasymanzanaS

~~~~~

## Tierra

### I

Gira en un torno de alfarero  
y las mañanas se persiguen hasta  
la noche de la noche  
en el oriente de Oriente  
Amasada sobre una superficie  
en rotación la esfera  
es aleación del tiempo y el espacio  
En los textos antiguos  
se la llama jardín El movimiento  
asegura que "lo que es"  
se regala ¡Libre  
quien lo reciba! Libre en la tierra  
Libres para siempre en la Tierra  
Así repetido no por rimarlo  
sino porque es cierto  
cada vez  
de la misma manera  
Van de la mano  
-mirad- todas las tribus  
se ve desde el espacio

## II

Las especias se aparecen  
por los caminos  
dan sustos al peregrino  
y desaparecen viajan  
a su valor pasan junto a un río  
Por el río va una careta  
sonriente mira al cielo  
hasta que se atasca  
en un remolino  
da dos vueltas y sigue  
Las especias  
atraviesan un túnel  
cambian de dimensiones  
manchan de curry  
la nevada cumbre  
El mesías empuja a sus apóstoles  
hasta que el duodécimo  
echa al caer sus manos  
sobre una copa  
Un fular una sola pieza  
de seda se contonea  
desde China a Londres  
saca brillo al planeta  
como a una lámpara de plata



III

Cada pirámide es  
la punta de una estrella  
Todas las culturas  
del globo erigieron  
sus pirámides La tierra  
es una estrella

hecha de barro y  
apagada en el mar  
Es fea pero hermosa  
el color amarillo  
sumergido en azul  
se pone verde

más pálido en los polos  
y en el centro oceánico  
con monos luego gente  
en las orillas Bailan  
y cantan para que  
gire la tierra o  
porque sí

## El río

¡Mira! ¡Es  
un río! ¡Ve con él!  
Baja del tren La excusa  
te valga de aquel  
que salió a por tabaco  
Arráncale el cordel  
a una vela  
y átate con él  
el zapato Las hojas  
te caigan como al  
cadáver en un bosque  
bajo el cielo  
de tres días seguidos  
Hunde el pie  
medio trastabillado  
en la tierra  
Al paso te saldrán  
los pueblos viejos  
sus santos patronos  
repintados  
con colores de naipes  
Agáchate para  
pasar debajo de los  
sauces llorones  
¡Llorón tú!  
y con el topetazo del  
abejorro en la frente  
el día de más luz  
del año ríe Río  
que llegó del cielo

que llegó del espacio y  
se cruzó con la tierra  
para ser  
veta del mineral  
que haría ricos a unos  
y a otros pobres  
¿y a ti? A ti te baste  
una alfombra  
de cachemira  
tendida en una barca  
para entrar sesteando  
a la ciudad Rue  
de los Zapatos Voladores  
de la Flecha Perdida  
o la Flecha Clavada  
de la Risa en el Verano  
como la Copa  
bajo la Catarata Oh  
olor a tela nueva del  
vestido  
de una niña y cancela  
que siempre da a otro  
mundo  
todo y en todo el voto  
por estamentos  
felices ¡Mira un río!  
Qué ganas de decirlo  
y repetirlo  
¡Mira un río! ¡Ve con él!  
¡Ve con él! Hasta  
donde el azul amarillea  
sin enverdecerse  
y silba el pájaro

libre de ser libre  
Mófate del gigante  
de tu sombra  
que aplaca a las cigarras  
despabila a los grillos  
y cuando se ponga  
el sol ¡arréale un zapatazo!  
lánzale los calcetines  
a la luna  
que le sale a la loma  
verruca de esa bruja  
que tira de los mares y las pulgas  
del planeta más viejo  
y más hermoso  
del espacio

¿Y si nos vamos  
tú y yo a un pueblo  
a esperar el pan  
a la hora del pan

bandadas dibujadas  
en los platos de un trazo  
agricultura  
románicaymarrónyrrosa

y a la tarde  
de un como sol de té  
nos decimos Qué has hecho  
pues he pintado esto  
o has visto qué bonito

101

que desde aquí se ve  
estevalleestevalleestevalle  
y volamos

volamos tú y yo  
en un carro  
tirado por un solo  
pajarico que canta?

Al desenrollar y desenrollar un tapiz en las obras de reacondicionamiento de un palacio se descubre impresionada en mitad de él una gran veladura de luz como carrete quemado que se remonta a la claridad del día más hermoso de la Tierra en concreto el veinticinco de abril de 1661 fecha en la que la Historia goteó en el ámbar el planeta flotó en el centro del cielo para medro de aves carne de reptil en flor y sobre un mar sin más contaminación que el sonido de las campanas en los puertos cruzaba el galeón del rey sí cuando el rey era el rey pero todo era libre



## Castillo Suarez

Castillo Suarez (Alsasua, 1976) é unha escritora vasco-navarra, académica correspondente da Euskaltzaindia. Nos últimos anos, alén de varios volumes de literatura infantil e artigos de opinión, publicou os poemarios *Irautera* (Elkar, 2019) e *Alaska* (Elkar, 2023) traducidos ambos os dous ao galego, o primeiro como *Permanencia* (Laivento, 2021) e o segundo, baixo o mesmo título, que se publicará proximamente.

É licenciada en filoloxía vasca e traballa como técnica de euskara na administración local.

Cava lixeiro, cava, / xigante pensamento, / cava un fondo burato onde a memoria / do pasado enterremos. / ¡Á terra cos difuntos! / ¡Cava, cava lixeiro! / E por lousa daraslle o negro olvido, / i a nada lle darás por simiterio.

*Follas novas, Rosalía de Castro*

Zula arin zula  
hautsitako poz horiek  
zula zulo sakon bat non ehortzi  
bizitza pasarako behar ez ditugun  
oroitzapenak  
nostalgiaren bazka direnak

104

zula arin zula  
eta eman lauzatzat iratze-sail bat  
eta hilerritzat eman lur azido bat  
hemen egongo garenok  
izan dezagun aienatuko ditugun paisaia arrexkak

zerua aldatzen ez denean  
zerua zohardia denean  
euria berehala etortzen ez denean  
su emango diogu hostailari  
iraganaren bila joatea  
etorkizuna galtzea baino errazagoa baita

esporak  
txikiak eta arinak  
haizeak sakabanatzen ditu  
gure ametsetan



Cavade lixeiro, cavade,  
ledicias esgazadas,  
cavade un fondo burato onde enterremos as  
lembranzas,  
as que non nos cómpren para remendar a vida,  
as que son pasto da nostalxia

105

Cavade lixeiro, cavade,  
e por lousa darédeslles un campiño de fentos,  
e por cemiterio unha terra ácida  
para que os que aquí quedamos  
teñamos paisaxes apardazadas  
que espantar

Cando o ceo non cambie,  
cando o ceo estea sereno,  
cando a chuvia non avante en chegar  
prenderémoslle lume á follaxe  
pois ir á procura do pasado  
sempre foi máis doado  
ca perder o futuro

nos nosos soños  
esparexe o vento  
as pequenas e lixeiras  
esporas

[Tradución: María  
Ramos Salgado]

[Os poemas a seguir son de *Alaska*, editado en 2023 por Elkar, e están traducidos por María Ramos Salgado]

## Arrosak

Nik badakit arrosez,  
baina gehiago dakit neguko loreez.  
Nik badakit zauriez,  
baina gehiago dakit kolperik gabeko odol-galtzeez.  
Zu gabe egotea  
zu izan zintezkeenekin egotea dela,  
hori ere badakit.  
Maitetasuna hitz itsaso bulartua dela,  
negu minean ez dela belarra hazten,  
leihoetako ganduan ez dakidala zer idatzi.  
Baina besteek ez naute ikusten horrela.  
Ez dakite nire etxea ez dela nirea:  
nire iraganeko gizonen eraman zutela puskaka.

106

## Sua

Sukarraren ondoren,  
prest nago lumaberritzeko,  
nirekin daudenak maitatzeko,  
min ematen digunak bakarrik  
alda gaitzakeelako.  
Lehertuko zait bihotza leiho baten kontra.  
Su hartuko du urruneko baso batek.  
Galerak kontestaezinak izanen dira,  
orain arte bezala;  
baina bada gauza bat galduko ez dudana:  
errua eta negua maitatzea, gisa berean.

## **Rosas**

Eu sei de rosas,  
pero aínda máis das flores do inverno.  
Eu sei de feridas,  
pero aínda máis de perder sangue sen levar golpes.  
Que estar sen ti  
é estar cos que ti podías ser,  
iso tamén o sei.  
Que a palabra cariño é un mar bravo,  
que no vivo inverno non medra a herba,  
que no bufo das fiestras non sei que escribir.  
Pero os demais non me ven así.  
Non saben que a miña casa non é miña:  
os homes do meu pasado fórona levando,  
anaco a anaco.

107

## **Lume**

Despois da febre,  
estou lista para mudar de plumaxe,  
para querer aos que están ao meu carón,  
pois só nos pode mudar  
aquele que nos manca.  
O corazón vaimo rebentar contra unha fiestra.  
Un bosque afastado queimarase.  
As perdas serán incontestables,  
como ata agora;  
pero unha cousa non hei perder:  
amar do mesmo modo a culpa e o inverno.

## Zauriak

Inork ez du ulertzen nire gogoratzeko modua.  
Neguko uniformearekin noala urte osoan.  
Nireganako bideak faltsuak direla.  
Nire sekretuak ezagutu baino lehenago,  
ohetik kanporatzen ditudala neska gazteak,  
landareen izenak ez dakizkitela leporatuz.  
Inork ez du ulertzen nire gogoratzeko modua:  
zauriak gauzez ikustearen gisakoa da.

## Sutea

Eukaliptoen sute bati neurria hartzea bezain zaila da  
maite duguna ulertzea,  
edo odolik gabeko zauria sendatzea.

108

## Ikaraz emankor

Sekula ez naiz lurretik aldendu.  
Ez dut gogoan zerk beldurtzen nauen,  
baina ikaraz emankor bizi naiz.  
Ihes egin nahi nuke,  
baina ez daukat zeri.  
Nire ondoan zaude etzanda:  
bi bakardade ez dira inoiz bat eta bakarra.  
Animalia zaurituek nola, nire laborriek babesten naute.  
Eta ez dakit ezagutzen duzun hori bera ote naizen.  
Galdutako maiteak ez dira inoiz desagertzen;  
ez daude, edo beste batzuk izanen dira.  
Elurretan urratsak egitea da bizitzea:  
ederra dena zikintzea,  
estalita nahi duguna agerraraztea,  
garaipenak onartzea.

## **Feridas**

Ninguén comprende o meu xeito de lembrar.  
Que vou todo o ano co uniforme do inverno,  
que os camiños que levan a min son falsos.  
Que prefiro botar ás rapazas do meu leito  
antes de que coñezan o meu segredo,  
e dígolles que é porque non saben os nomes das plantas.  
Ninguén comprende o meu xeito de lembrar:  
é semellante a ver feridas ás escuras.

## **Incendio**

Tan difícil coma medir un incendio de eucaliptos é  
comprender a quen queremos,  
ou sandar unha ferida que non sangra.

109

## **Fértil en medos**

Nunca me afastei da terra.  
Non recordo a que lle temo,  
pero vivo fértil en medos.  
Querería fuxir,  
pero non teño de que.  
Estás deitado ao meu carón:  
dúas soidades nunca son unha soa, única.  
Os meus arrepíos protéxenme, como aos animais feridos.  
E non sei se son esa que ti coñeces.  
Os amores perdidos xamais desaparecen;  
non están, ou son outros.  
Vivir é deixar pegadas na neve:  
manchar o que é fermoso,  
destapar o que queremos agochar,  
aceptar as perdas.

## **Tirokatutako animalia bat aurkitzea**

Euripean gidatzean, bidaia betiko izanen dela pentsatzen dut,  
ez dudala etxerako bidea aurkituko,  
eta errepide bazterreko jatetxe huts batean agertuko naizela,  
eta ni izan nahiko dudala eta ez beste bat.

Frankotiratzaile postua utzi  
eta zeren beldurrez egon aukeratu ahal izanen banu,  
behar ez nautenei eskatuko nieke  
maite nazaten  
edo gelditu gabe joan daitezen.

Izan ere,  
tirokatutako animalia bat aurkitzea bezala da maitemintzea:  
ihes eginen zenuke bertatik, ahal izatera,  
baina begira geratzen zara odolak nola gesaltzen duen elurra.

## **Estalpea**

Hemen bizi naiz  
baina hangoa dut zerua.  
Maite dudana ez naiz jabetzen erabat,  
eta areago maitatzen dut horregatik.  
Igerilekuko kaleetatik,  
gameto-korapilo bat garraiatzen dut isilik  
mutu dagoenak beti eskatzen duelako isiltasuna.  
Gauza soilei ez diet erreparatzen min ematen didaten arte,  
iraungitzen diren arte.  
Gorputza da naizena.  
Sabelaldea da izanen ez naizena.  
Ezin izanen zara iragazi eta ezin izanen nauzu babestu.  
Beste bizimodu batzuk elikatzeko etorri naiz  
horien parte izan gabe.  
Nirekin lo egiten duzu.  
Nire gorputzean egonaldia egin nahiko zenuke,  
nire baitara sartzen uzten ez dizudan arren.  
Badakizu ez dudala eginen agintzen didazuna.  
Ez naiz inoiz izanen zure ondorengoan estalpea.

## **Atopar un animal ao que lle pegaron un tiro**

Cando conduzo baixo a chuvia,  
penso que a viaxe vai ser eterna,  
que non vou acertar co camiño de volta a casa,  
e que vou aparecer nun restaurante baleiro da estrada,  
e serei eu quen o queira, e non outra persoa.  
Se puidese deixar o meu posto de francotiradora  
e puidese escoller a que lle teño medo,  
pediríalles a quen non me necesitan  
que me queiran  
ou que marchen sen deterse.

Pois  
namorarse é  
como atopar un animal ao que lle pegaron un tiro:  
se puideses, escaparías de aí,  
pero ficas mirando como o sangue funde a neve.

111

## **O refuxio**

Eu vivo aquí,  
mais o meu ceo é o de alá.  
Non posúo por completo o que amo,  
e quéroo máis por iso.  
En silencio,  
paseo polos carrís da piscina levando un nó de gametos,  
pois o que é mudo sempre pide silencio.  
Non me fixo nas cousas banais ata que me mancan, ata que morren.  
O corpo é o que son eu.  
O abdome é o que eu non son.  
Non puidiches penetrar en min e non me puidiches protexer.  
Estou aquí para alimentar outras vidas  
sen formar parte delas.  
Dormes comigo.  
Gustaríache aloxarte un tempo no meu corpo,  
aínda que non te deixo estar dentro de min.  
Xa sabes que non fago o que me ordenas.  
Nunca serei o refuxio dos teus sucesores.

## Poetika

Ebakiondo batek ebakia gogoraztea beste helbururik ez du.  
Ez dira ez ederrak ez baliagarriak.  
Poemen antz handia dute, beraz.  
Gauza bera direla esan liteke.

## Elur giroa

Bizi nauen elur giroari ez diot azalpenik aurkitzen.  
Beharbada izanen da min ematen didatelako  
udako oroitzapenek,  
uharriek,  
itsasarteek,  
abuztuak,  
ezer asmatzen ez dakiten haurrek,  
hitz zehatzekin abandonatzen zaituzten bikotekideek,  
muxuei erantzuten ez dieten amoranteek,  
ospitaleak,  
heparina ziztadek.  
Ez dakit zergatik maite dudan elurra ez badit hotzera ohitzen uzten.

## Beste bat izan

Laharrak hartuak nituen birikak zu ezagutu zintudanerako.  
Mareak ezkutatutako hondartza nintzen.  
Ezin nituen arropak erantzi zure aurrean,  
nire baitako leizea aurkituko zenuen beldurrez.  
Beti nahi izan dut beste bat izan,  
urtero azala berritu eta higatutako puskak lurrera erortzen utzi.  
Beti nahi izan dut animalia bezatua izan,  
lerro zuzenak jarraitu,



## Poética

As cicatrices non teñen outra función que a de recordar o corte.  
Non son nin bonitas nin útiles.  
Polo tanto, aseméllanse moito aos poemas.  
Poderíamos dicir que son a mesma cousa.

## Ambiente de neve

Non atopo explicación para este ambiente de neve que me habita.  
Pode que sexa porque me mancan  
as lembranzas do vrao,  
os coios,  
os estreitos,  
os agostos,  
os nenos que non saben inventar nada,  
as parellas que te deixan empregando as palabras precisas,  
os amantes que non responden aos bicos,  
os hospitais,  
as inxeccións de heparina.  
Non sei por que me gusta a neve,  
se non deixa que me afaga ao frío.

113

## Ser outra

Para cando te coñecín, xa tiña cheos de silvas os pulmóns.  
Era eu unha praia escondida polo mar.  
Non podía espirme diante de ti,  
tiña medo que descubrires a cova do meu interior.  
Sempre quixen ser outra,  
mudar de pel cada ano e deixar caer ao chan os anacos desgastados.  
Sempre quixen ser un animal desbravado,  
seguir liñas rectas,  
gozar dos lugares seguros.

eremu babestu batean laketu.  
Otzanagoa izan naizena baino.  
Beti nahi izan dut  
niri helduta bizi nahi izan dutenei  
zabor poltsa handitan puskak bueltatu,  
elkarren ezezagun bihurtzeraino.  
Behingoz negar egiteak beste bat egingo nauela diozu;  
aztarnarik ez duela uzten,  
ez bada arrainen azal ezkatadunean.  
Asko izatearen bakardadea ez dela nirea bakarrik.

### **Ume bakartiak**

Ume bakarti guztiek antza dute gauza batean:  
ez dute inoiz maitasun hitzik erabiltzen  
antzuak direlakoan,  
maitasunaren gisan.  
Atxikimendu ulertezin bat daukate ilarekin,  
aireportuetakoak edo supermerkatutakoak izan,  
maite dutelako zain egotea.  
Ez daudela ematen du.  
Lur usaina darie.  
Esaten ez diren gauza guztien gordelekua dira.  
Poemak idazten dituzte helduaroan  
maitazarrerik gabe.  
Kalteak ez dira berdinak guztiendako,  
baina maitasun-poemak itzuli egiten dira.  
Beti itzultzen dira  
hiztegia berrosatzeko.

Ser máis mansa do que son.  
Sempre quixen  
devolverlles os anacos en grandes bolsas de lixo  
a eses que quixeron vivir aferrados a min,  
ata converternos en descoñecidos.  
Dis que chorar dunha vez faramme ser outra;  
que non deixa pegada,  
só na pel escamada dos peixes.  
Que a soidade de ser moitas  
non é só miña.

### **Nenos solitarios**

Todos os nenos solitarios aseméllanse nunha cousa:  
nunca empregan palabras agarimosas  
porque as consideran estériles,  
como o amor.  
Senten un apego incomprendible polas filas,  
sexan as dos aeroportos ou as dos supermercados,  
porque lles encanta agardar.  
Parece que non están.  
Cheiran a terra.  
Son o lugar onde se gardan todas as cousas que non se din.  
Cando son adultos escriben poemas  
sen agarimo.  
Os danos non son iguais para todos,  
pero os poemas de amor volven.  
Sempre volven  
para reconstruír o dicionario.

## Hitzorduak

Ez dut medikuen hitzorduetara joan nahi  
ez diedalako esan nahi begi berdeak ditudala,  
pagoak ezkututzen ditudalako hezetasun betean.  
Nireak ez diren oheak lanbroz betetzen ditudala  
eta loa kentzen diedala nire laiotzean geratzen direnei.  
Argi gutxirekin hazten ari naizela,  
galdutako gauzen erbestean.  
Borroka etengabea ari naizela poemekin  
nire itxurak egiten dituztelako,  
nire orde z joaten direlako hitzorduetara,  
medikuenetara ere bai.

## Doluaren aroak

Zutaz idatzi nahi ez izatea  
Zure maitasuna bilatzeari uztea  
Armairuetako hutsuneak zenbatzea  
Egun seinalatuetan planik ez egitea  
Puskak emateko errafiazko poltsak erostea  
Hozkailuko baldak garbitzea  
Arratsaldeak liburutegian ematea  
Lotarako galtzerdiak jartzea  
Gonbidatuen gelako ohe txikian lo egitea  
Bakarrik sentitu nahi baina ezin izatea  
Beste baten maitasuna bilatzea  
Zuri buruz idaztea

## **Citas**

Non quero ir ás citas dos médicos,  
pois non lles quero dicir que teño os ollos verdes  
porque escondo as faias na pura humidade.  
Non lles quero dicir  
que encho as camas alleas de brétema  
e que lles quito o sono  
aos que quedan á miña sombra.  
Que estou a medrar con pouca luz,  
no desterro das cousas perdidas.  
Que me pelexo sen descanso cos poemas  
porque me imitan,  
porque van no meu lugar ás citas,  
tamén ás dos médicos.

117

## **Etapas do loito**

Non querer escribir sobre ti  
Deixar de buscar o teu amor  
Contar os baleiros dos armarios  
Non facer plans nos días sinalados  
Comprar bolsas de rafia para levar os anacos  
Limpar os estantes do frigorífico  
Pasar as tardes na biblioteca  
Pór calcetíns para durmir  
Durmir na cama pequena do cuarto de convidados  
Intentar sentirse soa e non dar  
Buscar o amor de outro  
Escribir sobre ti

## **(Des)amodioa**

Horrelakoa da (des)amodioa  
Gonbidatu egiten duzu etxera  
eta zerorrek bukatzen duzu gonbidatuen gelan lotan

## ***Right whale***

Inork erakutsiko ez didan zerbait  
ikasi nahi dut,  
esate baterako,  
bihotzeko arpoiak nola atera  
odoljariorik eragin gabe.  
Balearen azala da nirea.  
marken kolonia daramat nirekin,  
hil ondoren ur azalean geratuko direnak,  
igerian,  
agerian.

118

## **Elur artifiziala**

Ez dakit noiz baina egunen batean elur artifiziala botako du.  
Matazak irentsiko ditut barrena hanpatu arte,  
eta glaziar bat menstruatuko dut.  
Beldurrez dagoena beti dago hotza aditzeko zain.  
Bagina zabalduko dut berriz sar zaitezen;  
nire minaren orde zurea egon dadin.

## **(Des)amor**

É así o (des)amor.

Convidalo á túa casa

e es ti quen acaba durmindo no cuarto de convidados.

## ***Right whale***

Quero aprender algo

que non me vai ensinar ninguén,

por exemplo,

como sacar os arpóns do corazón

sen que abrolle sangue.

A miña pel é a da balea.

Levo canda min unha colonia de percebes

que ficarán ao morrer na superficie de auga,

nadando,

á vista.

## **Neve artificial**

Non sei cando pero un día caerá neve artificial.

Tragarei as folerpas ata que me inche a barriga,

e menstruarei un glaciar.

O que ten medo sempre agarda sentir o frío.

Vou abrir a vaxina para que entres de novo;

así sentirei a túa dor no canto da miña.

**Elur-mina**

Batzuetan baso ilunari su ematera etorri naizela dirudi.  
 Deflagratu hurren daukat burua  
 eta maitasun hitzak kontestatzera jartzen naiz.  
 Batzuetan arrotza naiz jaiotetxean  
 ehiza txakurrek ez nautelako ezagutzen.  
 Haien bakea tenkatzera heldu naizela sumatzen dute.  
 Batzuetan elurra hondartzaraino iristen da,  
 elurra elurraren gainean,  
 eta zuritasuna irensten hasten naiz  
 nire izena hondarretan aurkitzeko:  
 hemen da, elur-minez bizi den emakumea,  
 isiltasunaren begizatzailea,  
 bere buruaren arerioa.

120

***Extra life***

Beti izan naiz buruko gaitzen beldur,  
 auto-istripuena,  
 neure burua nik baino hobeki ezagutu nahi dutenena,  
 gurasoen heriotzarena,  
 harri-lubetena,  
 haurdunaldi testena,  
 nire poemak berrirakurtzearena  
 —literatura nire bizitza gehigarria izan arren—,  
 lur zingiratsuena,  
 hoteletako logelena  
 —logela bikoitza, banakako erabilerarekin—.  
 Haatik, badakit lagunak eta ardurak galtzen,  
 doluarekin bizitzen,  
 faseak eta denborak neurtu gabe,  
 ohitu naizelako bihotz-kontra bizitzen.



## **Ferida pola neve**

En ocasións semella que vin para prender lume ao bosque escuro.  
Teño a cabeza a piques de deflagrar  
e pñoñome a responder palabras de amor.  
En ocasións son unha estraña na casa onde nacín,  
pois os cans de caza non me recoñecen.  
Presenten que vin tensar a súa paz.  
En ocasións a neve chega ata a praia,  
neve sobre neve,  
e comezo a tragar a brancura  
para atopar o meu nome na area:  
aquí está a muller ferida pola neve,  
a examinadora do silencio,  
a inimiga de si mesma.

121

## ***Extra life***

Sempre temín as doenzas da cabeza,  
os accidentes de coche,  
sempre temín a quen pretendía  
coñecerme mellor ca min mesma,  
a morte dos meus pais,  
os muros de pedra,  
os tests de embarazo,  
reler os meus poemas  
(aínda que a literatura sexa un aditivo na miña vida),  
os terreos pantanosos,  
as cuartos de hotel  
(dormitorio dobre no que hai unha persoa).  
Así e todo, sei perder amizades e preocupacións,  
vivir co loito,  
sen medir as fases nin os tempos,  
pois afíxenme a vivir a contracorazón.

### **Deskarteak eta protopoemak**

Zenbat aldatu zaren zuk soilik dakizu,  
baina kanpokoek ez dute aldaketa nabaritu.

Asko aldatu zara.

Asko saiatu zara aldatzen.

Ezpainak berehala zartatzen zaizkizu orain.

Ezpainak zartatzen zaizkizu  
ezezagun batek musukatzen zaituenean.

122

Amaren etxean lotan geratzen zarenean,  
deskarteak eta protopoemak aurkitzen dituzu mesanotxean.

Hartutako erabakiak zerrendatzen dituzu loak hartzeko,  
eta ohartzen zara gauzarik onenak

okerreko erabakiek ekarri dizkizutela.

Neska batekin lehen aldiz oheratu eta arropa lurrean utzi zenuenean

[bezala sentitzen zara.

Ezin da etengabe sentitu sentsazio hori,

beste inor ez egotea zure baitan, alegia.

## **Descartes e protopoemas**

Só ti sabes o moito que cambiaches,  
pero os de fóra non se decataron dos cambios.

Cambiaches moito.

Fixeches moito por cambiar.

Agora agrétanchese deseguida os labios.

Agrétanchese os labios  
cando te beixa un estraño.

Cando dormes na casa da túa nai,  
descobres descartes e protopoemas na mesa de noite.

Para durmir, repasas todas as decisións que tomaches,  
e descubres que as mellores cousas  
trouxéronchas as malas decisións.

Sénteste como a primeira vez que te deitaches cunha rapaza

[e deixaches a roupa no chan.

Non se pode sentir sempre esa sensación,  
a sensación de que ninguén depende de ti.

### **Kala zuri bat**

Kala zuri bat eskutan,  
konturatu naiz  
gero eta gauza gehiago maite ditudala izenik gabekoak,  
isiltasunak hartzen dizkidala aldamenak,  
hutsa dudala idazmahaia,  
mila jasateak ez didala aparteko lanik ematen.  
Nire barruko hezegunea hor dela ere ahaztu egiten zait,  
etsaiak pilatzen zizkidala agendan,  
nire etxean galdu nuela gerra handi bat  
eta lubakien aztarnak bertan geratzen direla.  
Kala zuri bat eskutan,  
konturatu naiz  
maitasun berriez ez duela inork idazten,  
eta bai, ordea, galdutakoez.  
Kala zuri bat eskutan,  
konturatu naiz  
lore bakarrekoa naizela ni ere;  
toxikoa, gordinik janez gero.

## **Unha cala branca**

Sostendo unha cala branca nas mans,  
decátome  
de que cada vez me gustan máis as cousas sen nome,  
que o silencio está ao meu carón,  
que o meu escritorio está baleiro,  
que soportar dor non me supón un esforzo excesivo.  
Que a miña humidade interior está aí, ata iso esquezo,  
que teño a axenda chea de inimigos,  
que perdín unha gran guerra na miña casa,  
e que permanecen aí os restos das trincheiras.  
Sostendo unha cala branca nas mans,  
decátome de que ninguén escribe sobre os novos amores,  
pero si dos amores perdidos.  
Sostendo unha cala branca nas mans,  
decátome  
que eu tamén teño só unha flor;  
unha flor tóxica, se se come crúa.



## Responsables das traducións

### **María Ramos Salgado**

[Traduce a Castillo Suárez] Nace en Irun en 1998 e estuda Tradución e Interpretación na Universidade Pontificia de Comillas, recibindo a Bolsa de Excelencia da Comunidade de Madrid e Premio Extraordinario da súa promoción. Traduce desde o inglés, francés, euskara, galego e español como linguas de orixe, co euskara, galego e español como linguas meta. En 2024 apareceu a súa primeira obra, *Cartas gallegas. Una mirada hacia la Galicia interior*.

127

### **Jesús Castro Yáñez**

[Traduce a Maria Sevilla] Nado na Pastoriza en 1992, é autor dos libros *Os nomes e os himnos* (Espiral Maior, 2016) e *Ultramarino* (Chan da Pólvora, 2017). Como tradutor editou a antoloxía de poesía LGBT+ *Campo de plumas* (Sushi Books, 2021), primeira antoloxía en galego con ese enfoque e tamén a primeira vez que poemas de autores como Elizabeth Bishop, Jack Spicer ou H.D. chegaban ao papel na nosa lingua. Tamén traduciu *A antropoloxía da auga* (Chan da Pólvora, 2023), de Anne Carson.







## Índice de poetas

|                                | Pág. |
|--------------------------------|------|
| Maria Sevilla .....            | 11   |
| Gonzalo Hermo .....            | 37   |
| Oriana Méndez .....            | 51   |
| Oliver Laxe .....              | 65   |
| Juan Andrés García Román ..... | 81   |
| Castillo Suarez .....          | 103  |



XUNTA  
DE GALICIA

galicia

Casa de Rosalía  
A Matanza  
15917 Padrón  
+34 981 811 204

[rosalia.gal](http://rosalia.gal)



CASA DE ROSALÍA